

Bognár Tímea

Vándorló könyvek. Tulajdonbejegyzések és ex librisek a Pálffy család csépi gyűjteményében

Bevezetés

A tulajdonbejegyzések a magánkönyvtárak és a gyűjtők felderítésének elsőrendű forrásai. Az utóbbi években az Országos Széchényi Könyvtár irányításával országos szinten folyik az ún. possessorbejegyzések felkutatása.

„A magyarországi köznemesség olvasmányműveltségéről látszólag könnyű képet alkotni – írja Monok István – [...], ha azonban az egyes családok történetével párhuzamosan vizsgáljuk ezeket a dokumentumokat, akkor kiderül, hogy általánosságban nagyon keveset mondhatunk.”¹ A felvilágosodás korában és a reformkorban létezett köznemesi gyűjteményekről kevés az adatunk, a történelem még annyira sem kímélte őket, mint a gazdag főúri tékákat. Gyűjtőkörük rekonstruálása, a művelt, felvilágosult vidéki birtokos nemesség érdeklődési körének felderítése ma már sokszor szinte lehetetlen vállalkozás.

A Komárom-Esztergom megyei Csépen élt Pálffy család könyvtára szerencsés kivétel. Noha a gyűjtemény az idők folyamán sok viszontagságon ment keresztül, nagy része meg is semmisült, csonkaságában is teljesnek tekinthető. Összetétele tükrözi a Pálffyak műveltségét, könyvszeretetét, kedvelt témáit. Nemcsak egy nemesi család, hanem bizonyos szempontból a 18–19. századi köznemesség könyvkultúrájának is lenyomata, több család művelődési szokásairól, létezett gyűjteményéről is hírt ad. A könyvekben található ex librisek és possessorbejegyzések nyomán több Komárom megyei birtokos család kulturális ízlésébe, érdeklődési körébe nyerhetünk bepillantást, mára eltűnt, katalógus híján rekonstruál-

¹ *Madas Edit, Monok István: A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1730-ig.* URL: <http://mek.oszk.hu/01600/01613/01613.htm#38> (Letöltés: 2012. 12. 26.)

hatatlan gyűjtemények létéről, összetételéről szerezhetünk információkat. A könyvek vándorútját a bejegyzések „lábnyomai” alapján követhetjük.

A Pálffy-téka könyveinek adatai a Komárom-Esztergom megyei József Attila Könyvtár katalógusában kereshetők. A gyűjtemény 17–19. századi műveiben levő érdekesebb tulajdonbejegyzésekről elsőként Tapolcainé Sáray Szabó Éva tesz említést a Pálffy-könyvtárról írott cikkében.² Alapi Gyula, Komárom vármegye levéltárosa a megyében élt nemesi családok történetét kutatta a rendelkezésére álló okiratok alapján, Gyüszti László helytörténész írásaiból pedig sokat tudhatunk meg Csep (1909-től Csép) község és lakói múltjáról. E sorok írója az autopszia módszerével vizsgálta át a gyűjtemény azon példányait, melyekben a tulajdonbejegyzések és ex librisek találhatók.

Jelen munka első részében röviden áttekintjük, hogyan alakult a magyar köznemesi réteg művelődése a felvilágosodás korában és a reformkorban, különös tekintettel a Pálffyak szűkebb pátriájára, Komárom megyére. Ezután ismertetjük a csépi Pálffy családot és könyvtárát. Ezt követi a possessori bejegyzések és az ex librisek részletes elemzése. Elsőként a Pálffyak bejegyzéseit vizsgáljuk, majd a legtöbb bejegyzést hagyó családok és személyek, illetve az ex librisek tulajdonosa, az első komáromi kölcsönkönyvtár bemutatása következik.

Köszönet illeti Dr. Tapolcainé Sáray Szabó Évát a Pálffy családdal és a gyűjteménnyel kapcsolatos értékes tapasztalatainak és kutatási anyagainak megosztásáért. Köszönet a Komárom-Esztergom megyei József Attila Könyvtár munkatársainak türelmükért és segítőkészségükért. Nélkülük ez a dolgozat nem születhetett volna meg.

A köznemesség művelődése és könyvtárai a felvilágosodás korában és a reformkorban

A felvilágosodás és a reformkor vezető egyéniségei tudatos közönségneveléssel igyekeztek megnyerni a közvéleményt a társadalmi haladás és a nemzeti függetlenség céljainak. A sikerhez szükség volt a közműveltség általános emelésére, a magyar közönség minél szélesebb rétegeinek világnézeti, politikai, tudományos és irodalmi nevelésére, a társadalmi tudat

² *Tapolcainé Sáray Szabó Éva*: A csépi Pálffy-könyvtár. A József Attila Megyei Könyvtár évkönyve 1991.

URL: http://www.jamk.hu/ek/public/09021201/jamk_evkonyv_1991.pdf. 56–62. (Letöltés: 2012. 12. 26.)

átalakítására. Az irodalmi élet újjászervezői elsősorban új szellemű, felvilágosult műveik által kívánták formálni a közönséget – Bessenyei és Kazinczy még fordításokkal, Kármán viszont eredeti magyar írásokkal. Céljuk a teljes „közrend” – a nemesség, az értelmiség, a papság, a hivatalnokok és a jövő nemzedék: az iskolák tanulói – olvasóvá nevelése, a kor olvasói ízlésének átalakítása volt.³ Az új eszmék elterjedésével a könyv a főrangúak gyűjtőszenvédélyének tárgyából olvasmánnyá válik, ami nem csupán az olvasó erkölcsét nemesítheti vagy elméjét pallérozhatja, hanem gyönyörködtet is világi tárgyú történetekkel és versekkel. Megváltozik a regények negatív megítélése is: a 19. század elején már hasznosnak, sőt szükségesnek tartják és széles körben olvassák őket. Sok olvasót épp a „románok” nyerne meg a magasabb irodalomnak. A magyar folyóiratok és a nemzeti színjátszás szintén az irodalom népszerűsítői. A nyelvújítás harcai, ha közvetve is, ugyancsak a nyelv és az irodalom iránti érdeklődést növelték.⁴ Olvasóköri, klubok, később olvasókabinetek és kölcsönkönyvtárak alakulnak a városokban, hogy a könyvvel nem rendelkező könyvkedvelők is hozzájuthassanak az őket érdeklő kiadványokhoz. Igaz, a kölcsönzést is vállaló könyvkereskedők inkább a német és németül tudó polgárság igényeihez igazították kínálatukat: főként külföldi, német és latin nyelvű műveket tartanak, a magyar könyvek terjesztéséből kezdetben nem veszik ki a részüket.⁵ A reformkor mozgalmas irodalmi, tudományos és kulturális élete már az így kialakult fejlettebb, fogékonyabb közönségre épülhetett. A politika iránti növekvő érdeklődés, valamint a tudományok és az irodalom fejlődése fellendítette a hírlap- és folyóiratirodalmat, valamint a könyvkiadást. A reformkorban alakuló egyesületek és kaszinók tagjai is megtalálták a tevékenységüknek és érdeklődésüknek megfelelő irodalmat.⁶ A költészet és az új magyar regényirodalom is növelte a magyar olvasóközönség taborát, ami maga után vonja a kölcsönkönyvtárak szaporodását. Igaz, állományukban még mindig a külföldi és idegen nyelvű irodalom volt többségben, de már a legfrissebb magyar szak- és szépirodalmat igénylő olvasóhoz is eljuttatták az őt érdeklő könyveket.

³ *Fülöp Géza*: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban. Akadémiai K., Bp., 1978. (Irodalomtörténeti könyvtár) 24–25.

⁴ *Fülöp G.*: i.m. 28–29.

⁵ *Fülöp G.*: i.m. 38.

⁶ *Fülöp G.*: i.m. 77–78.

A köznemesség könyvtárai – ahogyan a megelőző századokban – ekkor sem versenyezhetnek a főurak és főpapok gyűjteményeivel. Mégsem lebecsülendők, hiszen ezek a könyvtárak jelentik a művelt magyar középosztály megszületését. A köznemesség műveltségi képe a kortársak szemében meglehetősen sötét színezetű. Akár Kármánt hallgatjuk a 18. század végéről, akár Petőfit és író társait a reformkorból, azt a véleményt halljuk, hogy a magyar nemes ifjak mindennel inkább foglalkoznak, mint a tudománnyal, s iskoláik befejezése után nem olvasnak többé. Ez a vád sajnos nagy általánosságban meg is állja a helyét. A török kiűzése utáni újjáépítésben a köznemesi réteg is részt vesz; mivel már nem kell hadakoznia, többet törődik a gazdálkodással, s ezzel lerakja a kultúrszükségletek fokozott kielégítésének anyagi alapját. A 18. század első felében azonban a gazdálkodás mellett csaknem minden idejét, érdeklődését és anyagi erejét azok a perek kötik le, amelyekbe a bonyolult örökösödési jog és a felszabadult területek bizonytalan birtokjogi viszonyai következtében keveredett. A magyar nemes ezért nevezhető joggal fiskálműveltségűnek. Ennek megfelelően – írja Szarvasi Margit –, ha egyáltalán könyvszerzésre gondol, alig tart egyebet kúriájában néhány klasszikus írónál, s főképp Werbőczy és a Corpus Juris különböző kiadásainál.⁷

Azonban vannak, s a reformkorban egyre szaporodnak a kivételek. Szép példa erre Csépan István, Kultsár István vagy Péczeli József könyvtára. Csépan István (1759–1830) régi Zala megyei birtokos család sarja. Apja, Csépan János református prédikátor a Vas megyei Senyeházáról költözött Rév-Komáromba. A családban ő az első könyvgyűjtő: elsősorban vallásos munkákat gyűjt, főleg református egyházi műveket. De szellemi rugalmasságáról tanúskodik, hogy járatta a felvilágosodás korának magyar nyelvű folyóiratát: a *Magyar Almanachot*, és érdeklődéssel kísérte a magyar nyelv újjászületését. Már vallásos könyvei közt is sok a magyar nyelvű. Halála után néhány tucat könyvét és könyvgyűjtő hajlamát István fia örökölte. Csépan István nem járhatott külföldi egyetemekre, mint más, tehetősebb protestáns családok gyermekei (a könyveibe írt megjegyzések tanúsága szerint nem valószínű, hogy járt volna külföldön), de úgy tűnik, a 18. század végén már nem volt szükség közvetlen külföldi példára, a szerényebb viszonyok között élő köznemesség körében is kibontakozhatott a könyvgyűjtés szenvedélye. Még debreceni diákoskodása

⁷ Szarvasi Margit: Magánkönyvtáraink a XVIII században: főpapok és főurak, nemesek és polgárok gyűjteményei. 43. URL: <http://www.mek.oszk.hu/03200/03246/03246.pdf> (Letöltés: 2012. 10. 27.)

idején gyűjti első könyveit. De bibliofiliája akkor bontakozik ki igazán, amikor ügyvédként a Somogy megyei Jákó faluba költözik. Hivatása és a gazdálkodás mellett a könyveknek él, gondos jegyzéket vezet róluk, megszámozza őket, beírja a nevét, sokszor a megszerzés módját és idejét, néha még a szerzőről is tesz megjegyzéseket. A könyvek alig egy-két évvel a megjelenésük után vagy még a kiadás évében eljutnak az eldugott somogyi településre. A vásárláson kívül több könyvét ajándékba kapja.⁸

Kultsár István (1760–1828), az első hosszabb életű rendszeres fővárosi magyar hírlap, a *Hazai Tudósítások* alapítója és Mikes Kelemen *Törökország leveleinek* kiadója 1827-ben Komárom vármegyének ajánlotta több mint 3000 kötetes gyűjteményét, hogy szülővárosa „első lenne Magyarországon egy nyilvánvaló, s közhasználásra megnyitott könyvtár felállításában.”⁹ A könyveket a katalógus hét csoportba sorolja: hittudomány, jog- és államtudomány, természettudomány, filozófia, történelem és segédtudományai, szépliteratúra és „vegyesek”. Többségük latin és német nyelvű, de a korabeli magyar irodalom is szép számmal képviselteti magát. A 16–17. századból tíz szép, értékes könyv tükrözi tulajdonosa bibliofil hajlamát.¹⁰

Péczei József (1750–1794), 1783-tól a komáromi református gyülekezet prédikátora, minden erejét a nemzeti nyelv és irodalom művelésének szentelte, és Komáromi Tudós Társaság néven irodalmi kört alakított ki az általa 1789-ben alapított sokoldalú, színvonalas folyóirat, később évkönyv, a *Mindenes Gyűjtemény* körül. (A Társaság tagja többek között Csépan István is.) Kiterjedt levelezést folytatott, kapcsolatban állt az akkori irodalmi élet minden jeles személyiségével.¹¹ Péczei folyamatosan adott közre fordításokat, hogy bizonyítsa: a magyar nyelv elég gazdag a külföldi irodalom tolmácsolására, valamint hogy csiszolja az olvasóközönség ízlését. E fordítások alapja legtöbbször saját gyűjteménye egy-egy idegen nyelvű kötete volt, így ezek széles körű ismertetésével megközelítette a „nyilvános könyvtár” megfelelőjét. Debreceni tanulóévei alatt 1773–1776-ig könyvtárőr volt a kollégiumban, ekkor kezdte vásárolni a

⁸ Szarvasi M.: i.m. 44-45.

⁹ Alapi Gyula: Kultsár István (1760-1828) és könyvtára. 197.

URL: http://www.jamk.hu/ek/public/10031102/kultsar_es_konyvtara.pdf

(Letöltés: 2012. 10. 27.)

¹⁰ Alapi Gy.: i.m. 210-211.

¹¹ Tapolcainé Sáray Szabó Éva: Komárom nyomdászat- és sajtótörténete 1705-1849. KT Könyv- és Lapkiadó Kft., Komárno, 2010. 83-85.

könyveket, de a legtöbb művet svájci évei alatt szerezte. Halála után özvegye anyagi okokból értékesíteni akarta könyvtárát, ezért adatta ki könyvei jegyzékét. A gyűjteményt Teleki József vásárolta meg, így a könyvek a Teleki-tékába, majd a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárába kerültek.¹² A könyveket téma szerint két nagy csoportra osztja a katalógus: erkölcsi (385 mű, 658 kötet) és egyéb (324 mű, 779 kötet) tárgyú művekre. A gazdag, sokszínű gyűjtemény a francia felvilágosodás fő művein kívül a német, angol, olasz irodalom jeleseit foglalja magába. A könyvek többsége szakirodalom (Péczelit főként az államelméleti és történeti munkák érdekelték), de pl. a szentimentalizmus népszerű szerzői is képviseltetik magukat a gyűjteményben. Feltűnően kevés a magyar nyelvű mű, ennek magyarázata az lehet, hogy ezeket az özvegy nem bocsátotta áruba, így nem is szerepeltette őket a katalógusban.¹³

Mint láthattuk, a Duna partján, a nyugati műveltség terjedésének legfőbb hazai útvonala mentén fekvő megyeszékhelyen a 18. század utolsó évtizedében már pezsgő szellemi élet folyt. A legtöbb magyar nyelvű könyvet a felvilágosodás első szakaszában a Landerer-nyomdák után a pozsonyi és a komáromi Wéber-nyomdák állították elő. A helységeket tekintve Komárom százalékarányban Pozsony (23%), Pest (14%), Kolozsvár (12%), Kassa (9%), Győr (5%) és Buda (4%) után a maga 3%-ával Nagyszombatot megelőzve az utolsó előtti helyen áll, a többi hazai nyomdák egy-két példánnyal képviseltették magukat.¹⁴ A kulturális élet a reformkorban tovább élénkült. A környékbeli kisnemes családokból sokan vállaltak itt vármegyei vagy városi hivatalt, hogy a gazdálkodásból származó szerény jövedelmüket a tisztviselői fizetéssel egészítsék ki. Az ő közvetítésükkel a kultúra szeretete elterjedt a megye közbirtokossága körében.

A csepi nemesek irodalmi érdeklődését nyilván az a tény is erősítette, hogy a reformkor két jelentős személyisége is körükből házasodott: Bajza József Csajághy János Júlia nevű lányát vette feleségül, barátja, Vörösmarty Mihály pedig Júlia húgát, Laurát. Ez a két házasság azonban csak élénkíthette az addig is eleven szellemi életet, amely a nemesi kúriákban és a falu kaszinójában folyt.¹⁵

¹² *Bíró Ferenc*: Péczeli József könyvtára. Magyar Könyvszemle 1962/4. 331.

¹³ *Bíró F.*: i.m. 332–333.

¹⁴ *Tapolcainé Sárny Szabó É.*: i.m. 76.

¹⁵ *Gyűszői László*: A Csajághy család története. Limes 1995/1. 75.

A csépi Pálffy-könyvtár

A Pálffy család

A Pálffy család régi Komárom megyei nemesi família. Csicsóról és Szilasról származnak, amit nemesi előnevük – Felsőcsicsói és Szilasi – is bizonyít. Az 1608-ban nemesi címet kapott Pálffy Gergely 1613-ban Sury Tamástól vette meg a csicsói birtokot.¹⁶ A család ezen ága 1688-ban nyert armális levelet, 1819-ben pedig bizonyáglevelet.¹⁷ A família a hagyomány szerint az országos hírű hercegi Pálffy-dinasztia református ága,¹⁸ de az eddigi kutatások nem találtak elégséges adatot ennek az állításnak a bizonyítására. Nagy Iván magyar nemesi családokat ismertető művében nem szerepelnek. Kempelen Béla¹⁹ annyit ír, hogy a Pálffy család ismert tagjai az 1754–1755. évi országos nemesi összeírások szerint: István, János, Miklós, Pál, Benedek és Mihály. Ha az általa közölt családfát összehasonlítjuk a csépi Pálffy család általunk ismert leszármazásával,²⁰ látható, hogy nem ugyanarról a családról van szó. A Kempelen által ismertetett család valószínűleg a csepi família egyik ága lehet. Dr. Szarka Erzsébet kutatásai szerint a Kempelen által közölt személyek Pálffy Gergely fiai.²¹

Pálffy Gergely unokája, Benedek (?–1750 előtt), e néven a második, öt gyermek apja lett. Közülük János (1695–1780. II. 19.) vitte tovább a dinasztia csepi ágát. Népes családjából (10 gyermek, közülük öt érte meg a felnőttkort, négyüknek születtek utódai) István fiától született Sándor nevű unokája (1767–1848) fiaitól származnak az első fennmaradt possessorbejegyzések a Pálffy-könyvekben. A Pálffyak több házasság révén is rokonságban álltak a község és a megye életében is vezető szere-

¹⁶ *Tapolcainé Sárny Szabó Éva*: A csépi Pálffy-könyvtár. A József Attila Megyei Könyvtár évkönyve 1991. 54. URL: http://www.jamk.hu/ek/public/09021201/jamk_evkonyv_1991.pdf (Letöltés: 2012. 10. 26.)

¹⁷ *Alapi Gyula*: Komárom vármegye nemes családai. 164, 244. URL: http://www.jamk.hu/ek/public/10022201/komaromvarmegye_nemes.pdf (Letöltés: 2012. 10. 26.)

¹⁸ *Tapolcainé Sárny Szabó Éva* személyes közlése. Tatabánya, 2012.

¹⁹ *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. Grill Károly Könyvkiadóváll., Bp., 1911. VIII, 142-145.

²⁰ A Komárom-Esztergom Megyei József Attila Könyvtár tulajdonában levő kéziratos Pálffy-családfa alapján.

²¹ Idézi: *Tapolcainé Sárny Szabó É.* i.m. 54.

pet betöltő Pázmándy famíliával. A csepi közbirtokosság jegyzőkönyvei alapján a 19. században köztisztviselőként álló család lehetett, Pálffy Sándort (1796. X. 29.–1881. III. 23. Csep) többször is bírónak választották. A család két utolsó leszármazottja Elek (Csép, 1889–Budapest 1976.) ügyvéd és Béla (Csép, 1894. szeptember 26.–1980. március 11.). Mindketten utódok nélkül haltak meg. Pálffy Béla középiskoláit Pozsonyban és Kecskeméten végezte. Az I. világháborúban a 17. gyalogezred kötelékében az orosz fronton küzdött, ahol fogságba esett. Három év múlva tért haza. Gyógyszerésznek készült, azonban tanulmányait a háború miatt abba kellett hagynia, a fogságból való hazatérése után pedig már nem folytatta, gazdálkodással foglalkozott. A község vezetésében is kivette a részét, előbb képviselőtestületi tag, majd Csép bírójává lett. Gondnoka volt az iskola ügyeit intéző tiztagú presbitériumnak is. 1945 után a földek állami tulajdonba kerültek. Pálffy Béla a karabukai erdőszelvényben, majd a termelőszövetkezetben dolgozott, ahonnan éjjeliőrként ment nyugdíjba. Művelt, becsületes, jól gazdálkodó, pontos ember volt. A könyvek iránti érdeklődése, mely szinte családi hagyomány volt a Pálffyaknál, élete végéig megmaradt. Idős korában is figyelemmel kísérte a könyvkiadást, kis nyugdíjából is folyamatosan gyarapította könyvtárát; még halála után is számos, korábban rendelt könyv érkezett a címére.²²

Pálffy Béla élete utolsó éveiben jó kapcsolatot épített ki a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárral. Halála után örököse az intézménynek ajánlotta fel gyűjteményét, melyet a könyvtárnak sikerült is megvásárolnia. A könyvek közül 301 példány kapott helyet – régi vagy ritka mivolta miatt – a megyei könyvtár muzeális gyűjteményében. Ezek között vannak azok a kötetek, melyekben possessorbejegyzés vagy ex libris (esetleg mindkettő) található.

A gyűjtemény

A könyvtár feltehetően a 18. században alapították. A régi, ma már nem létező hatszobás Pálffy-ház legnagyobb szobájában kapott helyet. 1944-ben a gyűjtemény féltettebb darabjait ládákból elásták, de sajnos így is nagyon sok könyv tönkrement az átélt viszontagságok miatt, vagy elveszett.

A folyamatosan gyarapodó állomány Pálffy Béla halálakor közel 3000 kötetből állt, azonban ennél jóval nagyobb lehetett. A könyvtár összetéte-

²² *Tapolcainé Sárny Szabó É. i.m. 54–55.*

le a tudományok és az irodalom iránt fogékony dinasztíára enged következtetni. A református jogász Pálffyak úgy alakították ki gyűjteményüket, hogy lehetőség szerint minden szakterület irodalma képviselve legyen benne, minden, amire egy művelt, korszerű gazdálkodásra törekvő vidéki birtokosnak szüksége lehet.²³

Az állomány nagyobb részét a szakirodalom, ezen belül is a jogi, egyháztörténeti, természettudományi, műszaki és történeti irodalom képezi.

A jogi művek között a *Corpus Juris* 1751-es és 1779-es kiadása, Werbőczy *Tripartitum*ának három kiadása (1740, 1763, 1779), valamint a hazai jogtudomány nagyjainak munkái találhatóak: Fogarasi János, Huszty István, Szlemenics Pál, Kassics Ignác, Khlósz Pál, Deák Ferenc, Bocsor István stb. A hazai és a külföldi jogelméleti, jogtörténeti könyvek mellett a tudományág különböző ágazataival foglalkozó kiadványok is jelen vannak, valamint jogi szaklexikonok és enciklopédiák. A Pálffy család tagjai már a 18. század végén fogékonyak lehettek a politika és a nemzeti önállóság eszméje iránt is. Az 1790-es évek országgyűléseinek jegyzőkönyveiből három is megtalálható a könyvtárban. Ezek a „naponként való jegyzések” alcímük szerint magyar nyelven íródtak, majd „az országgyűlés fő vigyázása alatt hitelesen deák nyelvre fordítottak”. Az 1840-es országgyűlésről újabb három kötet ad hírt: két törvénycikkgyűjtemény, valamint egy felterjesztés, melyet a rokon Pázmándy Dénes és képviselőtársa, Ghyczy Rafael nyújtott be.

A család vallásosságát mutatja a gazdag teológiai és egyháztörténeti irodalom. A *Biblia* magyar és német nyelvű kiadásai mellett énekes- és imakönyvek, bibliamagyarázatok, neves 18–19. századi prédikátorok (pl. Kiss Ádám, akiről még szólunk) beszédei, a protestáns egyháztörténet, katekizmusok találhatóak a művek között.²⁴ A protestáns vallással foglalkozó könyvek közül kitűnik Györffy Sándor kötete, a *Napra forgó Virág, mellyben a Bold. Szűz Mária és hét ünnepei foglaltatnak*. Címe ellenére ez sem katolikus mű. Az „Előtte való tudósítás” szerint:

„Szivünk szerint kívánnánk (...) hogy a’ mi Idvezítettő Egy Urunk Szent Annyának, az örökké áldott Szűz Máriának természet szerint való állapotjáról ne kellene szóllanunk, de mivel némely Római Katholikus Magyar Atyánkfiai úgy gondolkodnak, (...) hogy a’ Katholika Eklésiának a’ B. Szűz Máriáról való értelme az Aposto-

²³ Tapolcainé Sáray Szabó É. i.m. 54-55.

²⁴ Tapolcainé Sáray Szabó É. i.m. 57.

lok idejétől fogva a' volt, a' mi most az övék, (...) minket pedig Protestánsokat, a' kik abban ő vélek egyet nem értünk, a' B. Szűz Mária Ellenséginek lenni tartanak, és kiáltanak: annak okáért egy részről a' Dolog valóságának meg-mutatására, más részről a' mi mentségünkre, kéntelenítettünk azokról szólni. (...) Távolságot legyen tőlünk, hogy valakit meg-sértsünk, hanem az a' tzelünk, hogy illendő beszéddel adjuk elő a' B. Szűz Máriának Bűn-nélkül való Fogantatásáról való értelmet (...) Mert innem fog ki-tetszeni, ha a' Bűn-nélkül való Fogantatásról való értelem az Evangéliumon épültte, vagy nem, és ha a' Protestánsok ellenségi legyenek-e, vagy tisztelői a' B. Szűz Máriának. Mi pedig nem az Protestáns Íróknak, hanem az Reformáció előtt élt Római Papoknak, Doktoroknak, és Pápa'knak Írásiból kívánnyuk az egész Dolgot meg-mutogatni.”²⁵

A fennmaradt történeti munkákból következtetni lehet, hogy a gyűjtemény ezen része az egész korabeli szakirodalmat felölelhette. Az egyetemes és magyar történelem szakkönyvei, valamint két hadtörténeti mű mellett megtalálható két, az ifjúság számára írt mű is.

A művelődéstörténeti és genealógiai irodalom sok helyi, megyei vonatkozást tartalmaz, pl. a komáromi születésű Takáts Sándor szinte minden műve jelen van. Szintén megtalálhatók a ma már ritkaságnak számító *Családtörténeti Értesítő* füzetei és Nagy Iván *Magyarország nemes családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal* című, kifogástalan állapotban lévő 13 kötete is. A gazdag életrajzgyűjtemény egyik kincse Budai Ézsaiás könyve, a *Régi Tudós világ Históriaja, melyben a könyvnyomtatás feltalálásáig mindenféle tudósoknak, főképpen pedig a görög és deák íróknak élete, munkái... elé-adódnak* (Debrecen, 1802).

A könyvtár tekintélyes részét alkotják a természettudományok és az alkalmazott tudományok képviselői: matematika, fizika, geometria, mér-tan, német nyelvű műszaki és magyar nyelvű építészeti szakkönyvek. Néhány név a magyar szerzők közül: Hell Miksa, Petzwall Ottó, a komáromi születésű Nagy Károly, Tarczy Lajos, Sztrókay Pál, Beregszászi Pál.

Fontos szerepet töltöttek be a gyakorlati ismereteket nyújtó könyvek: Bonnet *A természet vizsgálása* című műve, Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály munkája, a *Magyar Fűvész-Könyv* 1. kiadása; Nagyváthy János,

²⁵ Györfi József: Napra forgó virág melyben a b. Szűz Máriának fogantatása és hét innepei foglaltatnak: Pál plántálta, Áppolós öntözte, az Isten nevelte, és ki adatta Gy. J. által. [Streibig József Könyvny.], [Győr], 1791. [2-3].

Festetich György jószágkormányzója kétkötetes munkája, *A szorgalmatos mezei gazda*, valamint több orvosi és állatgyógyászattal foglalkozó szakkönyv.²⁶ A magyar és külföldi útleírások, földrajzi vonatkozású könyvek közül kiemelhetjük a komáromi tanár, Katona Mihály *A Föld Matematika le-írása* című, tankönyv jellegű kézikönyvét.

Az általános tájékozódást szolgáló magyar és idegen nyelvű lexikonok mellett igen jelentősek a szótárak. Jelen van a tékában Pápai Páriz Ferenc latin–magyar szótára, Márton József háromnyelvű, latin–magyar–német *Oskolai lexicona*, Choffin háromnyelvű (francia–latin–német) szótára. Nyelvkönyvek és szókönyvek is segítették a családtagokat a latin, francia, német, görög, olasz nyelv tanulásában.²⁷

A 18. század végétől a Pálffy-tékában is feltűnnek a vallásos, erkölcsi és tudományos tartalmú művek mellett a külföldi és a magyar szépirodalom alkotásai. Nem hiányozhatnak azok a felvilágosodás korabeli szépirodalmi művek, amelyek a Béccsel szemben álló nemesség alkotmányos szabadságának tudatát erősítették, és elmarasztalták II. József abszolutisztikus uralmát: Gyöngyösi István versei, Dugonics András *Etelka* című regénye.²⁸ A 18. századi írók közül olvashatták Kazinczy Ferencet, Édes Gergelyt, a 19. századból Pázmány Horváth Endre *Árpád* című hőskölteményét, a nyelvújítás két alapművét, a *Mondolatot* és a *Felelet a Mondolatra* című könyvet; a két Kisfaludy, Kölcsey, Bajza, Berzsenyi, Eötvös József, Madách, Arany, Petőfi, Vörösmarty, Czuczor Gergely, Jókai, később Molnár Ferenc, Szabó Pál, Herczegh Ferenc műveit. A világirodalom anyagában a korabeli német szépirodalom a legjelentősebb.

A gyűjteményből nem hiányozhatnak a folyóiratok, de az egyedi, pótolhatatlan kéziratok dokumentumok sem. A csepi közbirtokosság 19. századi tanácsuléseinek és közgyűléseinek jegyzőkönyvei értékes adatokkal szolgálhatnak a közbirtokosság történetéhez.

Külön említést érdemel még a három 17. századi kötet, melyeket Szabó Károly is említ *Régi magyar könyvtár* című könyvészeti kézikönyvében. Istvánffy Miklós *Regni Hungarici Historia* című művéhez hozzá van kötve a *Vienna Austriae a Turcis Barbár oppugnata Anno 1683. dei Septembris 12.* című írás.²⁹ A művet 2002-ben restaurálták. A másik két

²⁶ *Tapolcainé Sárny Szabó É. i.m.* 58-59.

²⁷ *Tapolcainé Sárny Szabó É. i.m.* 60.

²⁸ *Fülöp Géza: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban.* Akadémiai K., Bp., 1978. (Irodalomtörténeti könyvtár) 29.

²⁹ *Tapolcainé Sárny Szabó É. i.m.* 60-61.

könyv egy barokk hitvita két ellentétes álláspontját mutatja be. Sámbar Máttyás (1617–1685) a teológia doktora, jezsuita áldozópap *Három idvösségös kérdésére* (1667) egy évvel később érkezett a goromba válasz a megtámadott Kézdivásárhelyi Matkó István (1625–1693) prédikátortól: *X ut Tök, könyvnek eltépése, avagy Bányász csákány ; mellyel amaz fővenyenyen építetett s-már le-omlott házát, elébbi fővenyre sikertelen sárral raggatni akaró és 1000. mocskokkal eszelőssen színlő s-mázló Sambar Mattyas nevü tudatlan sár gyúró meg-csákányoztatik Kézdi Vásárhellyi Matko István mostan zilahi ecclesiának együgyü lelki pásztora által, ki Sambartol Bányásznak neveztetett* (1668).³⁰

A Komárom-Esztergom megyei József Attila Könyvtár a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumának támogatásával és az Országos Széchényi Könyvtár Soros Könyvrestaurátor Kft. kivitelezésében folyamatosan igyekszik restauráltatni muzeális értékű dokumentumait. 1996 óta több mint 130 példányt sikerült ily módon megóvni a további állapotromlástól, ezek között sok Pálffy-könyv is akad.

Possessorbejegyzések és ex librisek az állományban

A Pálffy-téka 301 régi kötetéből 208 példányban találtunk possessorra utaló bejegyzést vagy ex librist. A bejegyzések többnyire a tulajdonos nevét és egy dátumot tartalmaznak. Az ex librisek Anton Siegler komáromi kölcsönkönyvtárának egykori köteteit jelölik.

A könyveket és a bejegyzéseket az autopszia módszerével vizsgáltuk, a leírtak a 2012. évi állapotot tükrözik. Ahol a katalógus ex librist vagy bejegyzést jelez, amit a vizsgálat során nem találtunk meg, a mellékletben félkövérrel szedve jelezzük. A könyvek állományba vétele óta eltelt harminc évben leválhattak a könyvekbe ragasztott ex librisek – erre két példát is találtunk, ahol a könyv lapjai között még megvolt a leesett címke –, elhalványulhattak vagy elveszhettek bejegyzések. Mivel az Anton Siegler-féle címke valóban létezhetett és leeshetett, a felsorolásban azok az ex librisek is szerepelnek, amelyeket a katalógus jelez, de fizikailag nincsenek a könyvben. Szerencsére ellenpélda is akad: több bejegyzést is felfedeztünk, amely szokatlan helye miatt vagy más okból nem szerepel a katalógusban.

³⁰ *Szinyei József*. Magyar írók élete és munkái. URL: <http://www.mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (Letöltés: 2012. 10. 26.)

A dolgozatban nem foglalkozunk az olvashatatlan vagy csak kis részben olvasható bejegyzésekkel. Nem említjük a könyvkötői és könyvkereskedői bejegyzéseket sem. A bejegyzés teljes szövegét csak akkor adjuk meg, ha a néven kívül egyéb információt (pl. évszám) is tartalmaz.

Apáról fiúra: a Pálffy család tagjainak tulajdonbejegyzései

A Pálffy-gyűjteményben összesen 28 olyan possessorbejegyzést találunk, mely arról tanúskodik, hogy a kérdéses könyv a Pálffy család valamelyik tagjának tulajdona volt (lásd 1. melléklet). A bejegyzések tulajdonosai:

Pálffy Sándor (Csep-Ete 1767. X. 2.–1848. IV. 5. Csep) és bódéi Boday Kata (Boday Mihály és Pázmándy Erzsébet lánya, 1764–1830. XI. 16.). 1794. II. 15-én, Csepen kötött házasságából származó három fia:

Zsigmond (1794. VIII. 23.–1836. IV. 29. Óbuda) ügyvéd, utód nélkül halt meg;

Sándor (1796. X. 29.–1881. III. 23. Csep) Komárom vármegye főügyésze, az 1850-es években többször is megválasztott csepi bíró, utód nélkül halt meg;

Benjámín (1799. II. 6.–1848. IV. V. Bodajk) református lelkész;

Elek (1840. VII. 17.–1933. V. 20. Bodajk-Csép), Benjámín és Zsenyeyei Katona Róza (Katona Gábor és Szőke Teréz lánya) (1818–1854. VIII. 20.) fia, akinek kismányai Micsky Jankával (1864. VIII. 17.–1922. III. 4.) kötött házasságából született.

Elek (1889–1976) és öccse, Béla (1894–1980), akik a csépi Pálffy család utolsó leszármazottai lettek.

Valószínűleg az idősebb Sándortól vagy valamelyik testvérétől származhatott az a két 18. századi könyv, amelyekben csak a Pálffy családnév látható. A bejegyzések gazdái közül a két agglegény, Zsigmond és Sándor áldozhatott leginkább a könyvgyűjtés szenvedélyének. A református lelkész Benjámínon kívül minden családtag beszerzett legalább egy jogi témájú könyvet, ami szükséges lehetett jogi tanulmányaihoz vagy munkájához, de érdeklődésük elég sokrétű. Mindannyian figyelemmel kísérhették a hazai szépirodalom újabb alkotásait, és valószínűleg közös lehetett a történelem iránti érdeklődés is. Az ifjabb Elek valószínűleg Budapesten tartotta a könyveit, csupán az iskolai jegyzetei maradtak otthon. Kérdés viszont, hogy az 1848 előtti „Alexandri Pálffy” bejegyzések vajon az idősebb vagy az ifjabb Sándor tollából származnak? Ki írta a cseppet sem matematikai témájú sorokat Maróthi György művének előzékére?

Pápai Páriz Ferenc 1767-es kiadású latin–magyar szótára Pálffy Zsigmond előtt, 1800-ban Bóday (másképp: Bodai) Mihályé, Zsigmond apjának apósáé volt (lásd 3. kép). Ő annak a Boday családnak lehetett tagja, amelyett Borovszky³¹ és Alapi Gyula³² említ. A Mihály név generációkon át öröklődött a családban. A két familia nem csak ezzel a házassággal kapcsolódhatott össze: Pálffy János (1783–18?) első feleségének, Szalay Zsófiának (1792–1830) egy bizonyos Boday Júlia volt az édesanyja.³³

Anton Siegler kölcsönkönyvtára

A Siegler testvérek, Antal és Mihály, 1848 májusában vásárolták meg Komáromban Weinmüller Franciska nyomdáját. Siegler Antal viszont már az 1830-as évektől ismert volt a városban mint könyvkötőmester és könyvkereskedő. Kezdetben a komáromi vásárokon árulta a Komáromi Kalendáriumot és a „ponyvairodalmi rémes históriákat”,³⁴ majd megnyitotta könyvkereskedését a város piacán. A komáromi újságokban többször is hirdeti könyveit, valamint levélpapírokat, emlékkönyveket, levéltárcákat – üzlete valószínűleg papírkereskedés is lehetett.

1840. szeptember 1-jén nyitotta meg kölcsönkönyvtárát a bolt hátsó helyiségében. Még ugyanebben az évben megjelent a könyvtár első katalógusa, mely szerint összesen 3000 könyv volt kölcsönözhető, ebből 189 magyar nyelvű. A következő, 1859. évi katalógusban ez a szám már 236 mű, 308 kötetben. Ebből a második jegyzékből rekonstruálható a megye első nyilvános könyvtárának összetétele.

A katalógus nyelvek szerinti csoportosításban sorolja fel a műveket, függetlenül attól, hogy az adott mű eredeti munka vagy fordítás. Az egyes nyelveken belül nem következetes szerzői betűrendben sorakoznak a könyvek fontosabb adatai, gyűjteményes kötetek esetén tartalmi leírással is kiegészítve. Az állomány fele német nyelvű, a francia és az angol jóval szerényebben képviselteti magát – utóbbi szinte kizárólag Shakespeare-

³¹ *Borovszky Samu*: Magyarország vármegyéi: Komárom. URL: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0012/17.html> (Letöltés: 2012. 10. 26.)

³² *Alapi Gyula*: Komárom vármegye nemes családai. 189. URL: http://www.jamk.hu/ek/public/10022201/komaromvarmegye_nemes.pdf (Letöltés: 2012. 10. 26.)

³³ A József Attila Könyvtár tulajdonában levő kéziratos Pálffy-családfa szerint.

³⁴ *Tapolcainé Sárny Szabó É. i.m.* 164.

műveket tartalmaz –, olasz nyelven pedig mindössze két mű található benne. A kínálat túlnyomó része friss irodalom, mindössze húsz kötet jelent meg 1800 előtt. Helyi vagy környékbeli szerző viszont csak egy szerepel a listán: a komáromi Tóth Lőrinc.

Tartalom tekintetében a szépirodalmi művek vannak túlsúlyban. A divatos kortárs regények és drámák (Schiller, Kotzebue, Grillparzer stb.) mellett a friss magyar irodalmat Jósika, Vörösmarty, a két Kisfaludy, Kazinczy, Csokonai és Berzsenyi képviseli. Az 1800 előtt megjelent magyar nyelvű irodalomból jelen vannak Dugonics András művei és Szilágyi Sámuel egy Voltaire-fordítása.

Szakirodalmi művekben jóval szegényebb volt a Siegler-könyvtár. A történelmet főként a híres személyek életrajzai képviselték, viszonylag szép számmal voltak földrajzi témájú munkák és útleírások, természetesen megtalálható volt Széchenyi *Hitel* és *Világ* című műve és a már említett Táncsics Mihály 1833-as *Nyelvészete*.

A periodikák közül kölcsönözhető volt a *Nefelejts* című almanach, a *Tudományos Gyűjtemény*, az *Aspasia*, a Kisfaludy szerkesztette *Auróra*, a *Kritikai Lapok* (Bajza szerkesztésében) és az *Erdélyi Múzeum*.³⁵ Folyóiratok valószínűleg azért nincsenek a gyűjteményben, mert ezeket a kasszinóban olvashatták az érdeklődők. A Rév-Komáromi Kaszinó Társaság évről évre előfizetett a legolvasottabb magyar és külföldi lapokra.³⁶

A kínálatot tekintve sok hasonlóságot találunk Müller Ferenc 1789-ben megnyitott, hamar népszerűvé vált győri olvasókabinetjének állományával.³⁷ Még az olvasói díj sem sokat emelkedett az időközben eltelt ötven évben: a Siegler-könyvtárból havi 40 krajcárért lehetett kölcsönözni.

A könyvtár több mint húsz éven át működött (bizonyítja ezt a katalógus 1865-ben megjelent Supplementuma), további sorsáról viszont nincs adatunk. Olvasói közé tartozott többek között – naplója tanúsága szerint – Szinnyi József is.³⁸

A Pálffy-gyűjteményben levő kötetek (lásd 2. melléklet) kivétel nélkül a német nyelvű szépirodalom körébe tartoznak: Bürger, Iffland, Kock, Kotzebue, August Lafontaine, Meissner, Schiller, Eugene Sue és Wieland művei. Az egyes szerzők munkái azonos méretben, egyforma kötésben kerültek kiadásra, de az idő nem egyformán kímélte meg őket. Valaha

³⁵ *Tapolcainé Sáray Szabó É. i.m.* 164-165.

³⁶ *A Rév-Komáromi Kaszinó Társaság évkönyve: 1836–1843*, másolat, [Tatabánya], é. n.

³⁷ *Fülöp Géza. i.m.* 39-40.

³⁸ *Tapolcainé Sáray Szabó É. i.m.* 165.

minden könyvben azonos helyen, az első tükör bal felső sarkában ékeskedett a Siegler-könyvtár ex librise, de az évek során a kötetekbe ragasztott címkék egy része levált.

Minden Siegler-példánynak volt egy helyrajzi száma, mely valószínűleg a raktári helyét jelölte. Ezen a számon szerepeltek a katalógusban, valamint ezt a számot írták be a könyvekbe, az első tükörré vagy az utolsó oldalra. Eredetileg minden könyv gerincén lehetett egy címke a nyomtatott vagy kézzel írt számmal, de ma már több könyvön csak a helye látszik (5. kép).

A Siegler-könyvek nagy részét nem a Pálffyak birtokolták elsőként. Nagy részük magán viseli Kiss Dénes kézjegyét is.

A történetírás gyökerei: a Thaly család bejegyzései

A Thaly család Komárom megyében törzsökös régi família. A család – egyik tagjának kutatásai és állításai szerint – a Pozsony megyei Maria-Tal-ból ered, melyet hajdan „Tal”-nak neveztek, a család előnevét is innét veszi: „Thaly de Tal.” Nemességének kelte ismeretlen, a hagyományra hivatkozva I. Lajos király korába helyezik.³⁹ Alapi Gyula szerint viszont „a középkori eredet azok közé a legendák közé tartozik, amely majd minden családnak eredetéhez fűződik, s amelyet szívesen és örömmel hisz el a család minden tagja” – ugyanis „a Rudolftól 1602. márc. 29-én nyert armális szerint Thaly János, az ő »e statu civili« lőn a nemesi rendbe emelve.”⁴⁰ A reformáció idején a család tagjai szétszéledtek az országban. A család egyik ága Komáromban telepedett le, ahol „nemeslevelek hiányában polgári állásban éltek, míg Thaly János Rudolf király által Prágában 1602-ben nemességre emeltetett.”⁴¹ A családban a történetíró Kálmán előtt is élt egy költő: valószínűleg az 1683-ban, Párkánynál elesett Thali Ferenc a szerzője egy fennmaradt régi versnek, melynek kezdőbetűiből a Tali név olvasható ki. Ez a dal a Thaly Kálmán által kiadott *Régi magyar vitézi énekek* című műben is helyet kapott.⁴²

³⁹ Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal XI. Beimel és Kozma–Ráth, Pest, 1865. 127.

⁴⁰ R. Várkonyi Ágnes: Thaly Kálmán és történetírása. Akadémiai K., Bp., 1961. 65.

⁴¹ Nagy I. i.m. 127–129.

⁴² Nagy I. i.m. 130.

A 40 bejegyzés (lásd 3. melléklet) születésének idején, 1772-től 1862-ig Csépen élt Thaly családtagokat hiánytalanul megtalálhatjuk a Kempelel Béla családtörténeti munkájában szereplő családfán is.⁴³

III. István (1757–1830) főszolgabíró, következetesen „Stephanus” vagy rövidítve „Steph.” alakban írja a nevét, igyekszik megadni a könyvek beszerzésének pontos dátumát vagy legalább az évét;

Zsigmond (I. 1759–1841) alispán, főügyész, István fivére – aláírása: „Sigismund Thaly”;

Eleonóra (Dabasi Halász Péterné, vagy esetleg Thaly Dénes lánya);

Dénes (1808–?), III. István és Ságfalvi Sándor Eszter fia, nevét következetesen „Dienes”-nek írja;

Antal (1805–?), Dénes fivére;

József (III.), Thaly Dénes és unokatestvére (Zsigmond lánya), Jozefa fia;

István (V.), József fivére.

III. István (Stephanus) sokoldalú érdeklődéssel bíró, művelt ember lehetett. A munkájához szükséges jogi műveken kívül érdekelte a történelem, a természettudományok, a nyelvészet, emellett igyekezett birtokán is „szorgalmatos mezei gazdaként” tevékenykedni. Fia, Dienes, aki a Thaly családból a legtöbb bejegyzést tette, nyilván nemcsak apja könyveit, hanem könyvszeretetét és érdeklődési körét is örökölte. Ugyanakkor mérnökként rendkívül nagy figyelmet fordított a műszaki és a természettudományos szakirodalomra is. A család hölgytagjai is osztoztak a könyvek szeretetében.

A Bárány György-féle *Biblia* előzékén levő bejegyzések tanúsága szerint a tulajdonos újra és újra elolvasta az *Újtestamentumot* 1836 májusa és 1841 novembere között. Átlagosan három-négy hónap alatt a végére ért, majd néhány nap, esetleg hét után újra kezdte. Sajnos kilétéről csak az előzék aljára írt „Thaly” név árulkodik.

Thaly Antal egy reformkori költőóriás barátságát is magáénak tudhatta. Vörösmarty Mihály 1827-ben barátjával, Stettner (Zádor) Györggyel betutazza a Dunántúlt. Ugyanebben az évben megbízzák a *Tudományos Gyűjtemény* szerkesztésével. Ezt a feladatot 1831 végéig végezte.⁴⁴ Ekko-riban ismerhette meg a Thaly családot, akik közül különösen Antalt kedvelte meg. Thaly Kálmán apjának, Thaly Lajosnak házánál is gyakran

⁴³ *Kempelen Béla: Magyar nemes családok X.* Grill Károly Könyvkiadóváll., Bp., 1911. 129.

⁴⁴ *Szinyei J. i.m.*

megfordult. Thaly Lajos és felesége művelt emberek voltak gazdag könyvtárral, fiaik édesanyjuk felolvasásában ismerték meg a költő verseit. A híres rokon leginkább Kálmánra volt nagy hatással, akinek egyik iskolai vizsgáján Vörösmarty is részt vett.⁴⁵ A család nemzedékeken átívelő érdeklődése az irodalom és a tudomány iránt benne teljesedett ki: Thaly Kálmán (1839–1909) költőként és a kuruc kor történelmének kutatójaként is hírnevet szerzett.⁴⁶

Azonban, akárcsak a Pálffy családban, az öröklődő keresztnevek itt is kérdésessé tehetik egy könyv tulajdonosát. Vajon I. Zsigmond lánya vagy Dienes azonos nevű utóda olvashatta Campe *Robinsonját*? A könyv megjelenésének éve miatt inkább az idősebb Eleonóra lehetett a possessor.

A népdalkutató esete a német szépirodalommal: Kiss Dénes

A népköltészet jelentőségét a felvilágosodás korában ismerték fel az irodalom és a tudomány nagyjai, összefüggésben a nemzeti nyelv és irodalom megújítására irányuló törekvésekkel. A kezdetben amatőr, később egyre tudatosabb és módszeresebb népdalgyűjtést a 18. század végétől követhetjük nyomon. Kiindulópontjának Révai Miklós költő, nyelvész felhívása tekinthető: 1782-ben a *Magyar Hírmondó*ban megjelent írásában a régi és népi dalok gyűjtését szorgalmazta. Pálóczi Horváth Ádám feltehetően ennek hatására kezdett gyűjtésbe. Ennek eredménye *O és új mintegy ötödfélszáz énekek, ki magam csinálmányja, ki másé* című kézíratos dalgyűjteménye, mely nyomtatásban csak 1953-ban látott napvilágot. 1811-től Kultsár István felhívására megélénkült a népdalgyűjtés, szaporodtak a népdalközlések a *Hasznos Mulatságokban*. A reformkor elején a magyar nyelv ügyével együtt a népköltészet is központi kérdéssé vált.⁴⁷

1836. november 26-án a Magyar Tudós Társaság felhívást kap Komárom és Esztergom vármegyéktől: pótolják a „mesterségbeli műszavak fogyatkozásait”, és adjanak közre a nyelv nagyobb megkedveltetésére alkalmas népdalokat. A megyék kedvező választ kaptak, de a nemes elhatározást nem követték tettek, míg a Kisfaludy Társaság át nem vállalta a feladatot. Erdélyi József, aki 1842-től a társaság titkára, felhívást tesz

⁴⁵ Gyüszti László: Vörösmarty baráti és rokoni kapcsolatai Komárom megyében. *Limes* 2000/4. 104-105.

⁴⁶ Szinnyi J. i.m.

⁴⁷ Gyüszti László: Egy 19. századi kézíratos népdalgyűjtemény Komárom megyéből. *Limes* 2002/2. 117-118.

közzé, hogy a készülő népdalgyűjteményhez gyűjtőket és előfizetőket toborozzon. Így jelent meg a *Magyar népköltési gyűjtemény: Népdalok és mondák*.⁴⁸ Ennek első kötetében a gyűjtők között Kiss Dénes nevét a 44. szám alatt említi: „Pápáról Kiss Dénes urtól hangjegyekkel 122 db”.⁴⁹ 1951-ben *A Magyar Népzene Tárában*, a *Gyermekjátékok I.* előszavában Kodály Zoltán is megemlékezett népdalszöveg- és dallamgyűjteményéről, melynek – szerencsés kivételként – a kottái is fennmaradtak.⁵⁰

Kiss Dénes 1826. február 28-án született Csepén, Kiss Ádám református lelkész és Micsky Katalin első gyermekeként. Édesapja halála (1838) után őt, hűgát és öccsét az édesanya taníttatta. A pápai református kollégiumban tanult, ahol aktívan részt vett az Ifjúsági Képzőtársulat tevékenységében. Az 1844-ben megjelent *Tavaszi* című zsebkönyvben Jókai Mór beszélyén, Petőfi Sándor versein és Orlay Petrich Soma munkáin kívül az ő nyolc verse is helyet kapott, *Kedv szülőtti* címen. A szabadságharc alatt erődmérnök hadnagyként szolgált, majd 1877-ig mérnökként dolgozott, ezután Komárom vármegye főpénztárosa lett. Nyugdíjas éveit Csépen élte, 1902. június 23-án bekövetkezett haláláig. Átlag feletti szellemi képességű, művelt, irodalom-, zene- és társaságkedvelő ember volt. Verseket, zeneműveket írt, jól játszott hegedűn, zongorán és furulyán. Már fiatal korától népdalokat gyűjtött, ahol csak megfordult: szülőfalujában, Nagy- és Kisigmádon, Tárkányban, Dadon, Tatán és tanulmányai színhelyén, Pápán is. Munkái zömükben kéziratként maradtak fenn, szerénysége miatt nem jelentek meg nyomtatásban.⁵¹ Műveit gyakran ajánlotta helybeli nemes úrnőknek és kisasszonyoknak, pl. Thaly Zsigmondnének, Bajza Lenkének, Csejtei Idának; de ő maga soha nem házasodott meg. A Kisfaludy Társaságnak küldött dalgyűjteménye a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában van, kottái és saját szerzeményei az Országos Széchényi Könyvtár zenemű-, illetve kézirattárában.⁵²

A Pálffy-tékában 94 könyvben szerepel possessori kézjegye (lásd 4. mell.). Ezek túlnyomó többsége német nyelvű szépirodalom, mely a

⁴⁸ Gyüszti L. i.m. 119.

⁴⁹ Népdalok és mondák. Szerk. Erdélyi János. 9. URL: <http://www.mek.oszk.hu/09600/09653/09653.pdf> (Letöltés: 2012. 10. 26.)

⁵⁰ A magyar népzene tára = Corpus musicae popularis Hungaricae. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából szerk. Bartók Béla és Kodály Zoltán, I. Akadémiai K., Bp., 1951. VIII.

⁵¹ *Gárdon László*: Egy régi népdalgyűjtőnk. Dolgozók lapja 1976. márc. 6. 4.

⁵² Gyüszti L. i.m. 120.

Siegler-könyvtárból származott. Komáromi tisztségviselőként nyilván jelen lehetett a kölcsönkönyvtár állományának értékesítésénél. Erődmérnökként bizonyára jó hasznát vette Sztrókey Elek frissen megjelent művének, *Az erődítés tudományának* és a többi építészeti szakkönyvnek, majd később mérnökként és pénztárnokként a természettudományos műveknek. Furcsa viszont, hogy a Pálffy-tékába került könyvei között egyetlen magyar nyelvű szépirodalmi mű sincs. A költő, a magyar folklór szenvedélyes kutatója, a zeneszerző, akit főként a magyar népzene ihletett meg, nem birtokolt volna ilyen könyveket?⁵³ A választ illetően csak találgathatunk, de valószínűleg hasonló lehet, mint a Péczeli-gyűjtemény esetében: ezek a könyvek bizonyára csak egy részét – talán nem is a nagyobb részét – képezték Kiss Dénes könyvtárának.

Kiss Dénes apja, Kiss Ádám református lelkész, a köznemes családból származó Kiss György és Szalay Zsuzsanna fia, 1795-ben született a Hont megyei Garam-Kis-Sarlóban. Debrecenben 1810-ben lépett az iskola felső osztályába. Harmadéves hittanhallgatóként 1816-ban költözött Pápára. Miután elvégezte tanulmányait, egy évig a költészeti osztályt tanította. Egy évet töltött a jénai és a göttingai egyetemen, majd egy évig apja mellett szolgált segédlelkészként. 1824-ben Csepre választották lelkésznek.⁵⁴ Itt kötött házasságot Misky Katalinnal, s házassága révén rokonságba került a tekintélyes Pázmándy családdal. 1827-ben a dadi református gyülekezet választotta lelkipásztorává, így a család odaköltözött.⁵⁵ Itt is hunyt el 1838-ban, hosszan tartó betegség után. Halála előtt nem sokkal táblabíróul választották. Nagy emlékezőtehetséggel bíró, híres egyházi szónok volt.⁵⁶ Emellett Vörösmarty baráti körébe tartozott, a költő neki küldte el a *Tudományos Gyűjtemény* első, általa szerkesztett kötetét.⁵⁷

Kiss Antal a csepi református egyházközség jegyzőkönyvei szerint 1844-ben és 1859-ben lelkész Csepen.⁵⁸ Nagy valószínűséggel ő volt Kiss Dénes öccse – több könyvén is szerepel mindkettejük neve.

Kiss József valószínűleg a csepi népiskola tanítója 1841-től 1844-ig. Az egyházközség által kiadott bizonyítvány tanúsága szerint a pápai főis-

⁵³ Gyüszti L. i.m. 120.

⁵⁴ Szinnyei J. i.m.

⁵⁵ Gyüszti L. i.m. 120–121.

⁵⁶ Szinnyei J. i.m.

⁵⁷ Gyüszti László: Vörösmarty baráti és rokoni kapcsolatai Komárom megyében. *Limes* 2000/4.104–105.

⁵⁸ Gyüszti László: A csépi népiskola a 19. században. Szemelvények a református egyházközség jegyzőkönyveiből. *Új Forrás* 1978/1. 60–61.

kolában végezte tanulmányait, 1841-ben választották meg gyülekezeti tanítónak. E tisztségében „oly hívnek, szorgalmasnak, szüle és gyermek boldogítónak tűnt fel, hogy [...] gyülekezetünk köztisztelését s méltánylását [...] érdemlette, nem hallgathatván el azt sem, hogy midőn Komárom megye karai és rendei 1843. évben [...] a megye iskoláit közösen megvizsgáltatták, ugyanekkor iskolánk a legrendezettebb s virágzóbb iskolák közé számítandónak ítéltetett.”⁵⁹ Nem bizonyítható, hogy rokonságban volt Kiss Ádámmal és fiaival.

A Csajághy család Bibliája

A könyvtár katalógusában m/625. leltári számon szereplő *Biblia* adatai:

Szent Biblia az az Istennek Ó és Uj Testamentomában foglaltatott egész Szent Irás. Magyar nyelvre fordítatott Károli Gáspár által és mostan a basileai ki-adás szerint ezen formában ki-botsáttatott Posonyban és Pesten, Patzkó Ferentz Josef költségével, 1803.

Függelékben: *Szent Dávid királynak és profétának százötven soltári, a francia nóták s versek szerint magyar versekre fordittattak s rendeltettek Szenczi Molnár Albert által.*

A bőrkötéses, szép kidolgozású, de restaurálásra szoruló könyv az előzéken levő bejegyzések alapján az irodalomtörténetből ismert Csajághy család birtokában volt valaha. A család nevét a Veszprém megyei Csajág helységtől vette, ahol már a 15. században is éltek őseik. 1635-ben Esterházy Miklós nádor újraadományozza Csajágot Csajághy Benedek déd- és ükunokáinak.⁶⁰ Komárom megyében a 18. században tűnik fel a család. Csajághy Máté Komáromba költözik, itt köt házasságot, de valószínűleg fiatalon hal meg. Unokái már Komárom vármegyétől kapnak nemesi levelet 1772-ben. Csepren valószínűleg azért költözött a család, mert itt rokonaik éltek. Csajághy János (1780–1846) – Vörösmartyné Laura és Bajzáné Julianna apja – és József nevű öccse (1784–1865) már csepi közbirtokosok.⁶¹

A *Biblia* tulajdonosa Csajághy József, Vörösmartyné nagybátyja volt. A családfő korabeli szokás szerint feljegyezte a *Biblia* előzékére Nyáry

⁵⁹ Gyüszti László: A csépi népiskola i.m. 61.

⁶⁰ Gyüszti László: A Csajághy család története. Limes 1995/1. 68.

⁶¹ Gyüszti László: A Csajághy család i. m. 71-72.

Erzsébettől (1784–1818; a liberális ellenzéki politikus Nyáry Pál testvére⁶²) született gyermekei születési dátumát.

A könyv bejegyzései:

„... (olvashatatlan) esztendeje 1804. 24. Julii

... (olvashatatlan) nek Drága jó akaratjából

... (olvashatatlan) gyermekeim születések így következnek:

Dienes (?) fiam született 180?. Die 9. Augustii Rák jelbe

Johanna leányom született 1806? Die 22 Julii Rák jelbe. Magdolna napjára

Ágnes leányom született 1808. Die 9. Februarii Kettős jelbe Apollonia napján.

Jozeffa leányom született 1810. Die 24. Aug.

Jozef fiam született ~~1810~~. 23. Febr. 1811.

Károly fiam született 1813. 13. Augusti

Klára leányom született 1814. 20. Novembris

Teresia leányom szül. 1816. December (?)... (olvashatatlan) Bak jelbe.

Zsuzsánna szül. 1818. Febr. 24.

Csajághy József meghalt 1865. April. 12. 81 éves korában.”

Az 1813-ban született Károlyról érdemes megemlítenünk, hogy a szabadságharc után már tatai birtokosként, Vörösmarty családjának egyik támogatója volt. 1853-ban jelentős kölcsönt eszközölt ki számukra, 1855-ben pedig a beteg költő az ő gondjaira bízta, és Tatára íratta be iskolába Béla fiát.⁶³

A Pálffyak a Pázmándy és a Thaly család révén is távoli rokonságban álltak a Csajághyakkal, de azt sajnos nem sikerült kideríteni, hogyan került Csajághy József bibliája a Pálffy-tékába.

Egyéb bejegyzések

A Pálffy-könyvtárban a Thalyak után a legtöbb bejegyzés egy bizonyos Batáry Páltól származott (a könyveket lásd az 5. mellékletben). Nevét – hol „Batári”, hol „Batháry” formában – kevés kivétellel mindig a címloldalra írta. Könyvei tanúskodnak élénk természettudományos és műszaki érdeklődéséről. Életéről egyetlen adat áll rendelkezésünkre: a csepi köz-

⁶² Gyüszti László: Vörösmarty i.m. 112.

⁶³ Gyüszti László: Vörösmarty i.m. 112.

birtokosság üléseinek jegyzőkönyve szerint 1855. április 19-én új jegyzőül felterjesztették „Batáry Pál urat, ki iskoláit becsülettel bevégzé és erkölcsi és political magaviselete megbélyegezve nincs”.⁶⁴ A következő, aug. 11-ei ülést már ő jegyzi, de nem sokáig marad e tisztségben: 1856 novemberében ismét megürül a jegyzői hivatal.

Kisfaludy Sándor *Regék a magyar előidőkből* című munkáját a tulajdonos több helyen is megjelölte.⁶⁵ A címoldalon és az utolsó oldalon bélyegző látható, „Dr. Beliczay Elek ügyvéd Győrött” felirattal; a címoldal utáni lap rektóján fent „Beliczay Elek 859” bejegyzés, alatta a bélyegző. Kis János verseinek 2. és 3. kötete (1. kiadás, 1815) a címlapra írt bejegyzés szerint B. Beliczay Lajos tulajdona volt. A Beliczay családot Borovszky⁶⁶ és Alapi⁶⁷ is említi. Hajlékuk a két világháború közötti csépi nemesi kúriák között is szerepel.⁶⁸

Kiss János *Egyházi beszédeinek* két kötete Nagy Dénes könyvtárából került a Pálffy-gyűjteménybe. Budai Ézsaiás *Magyar ország históriája a mohátsi veszedelemtől fogva Buda visszavételéig* című munkája nem csak Pálffy Benjámint művelődését szolgálta. A bejegyzés szerint „Georgii Nagy ad 1818 die 19. november in Classe Vének...” is birtokolta. Tóth Ferenc *Keresztyén kis kathékismusa* két hölgy épülését is szolgálta, mielőtt a Pálffy-tékába került volna. Az első tükrön „Nemes Bajkay Emiliáé ez a kis kathékismus”; alatta „Nagy Mari” bejegyzés látható. A Bajkay család egy másik tagja, Miklós a *Corpus Juris Hungarici* 1779-es kiadásának két kötetét mondhatta magáénak. Sajnálatos módon kilétükről nem sikerült információt találni. Sem Nagy Iván, sem Kempelen Béla műveiben nem szerepel Bajkay nevű nemes család. Nagy Mari, Dénes és György kilétét is homály fedi. Thaly Dénes nővére, Ágnes Nagy Mihály

⁶⁴ Jegyzőkönyv a csepi közbirtokosság üléseiről, 1853-1903. [Kézirat]. [16].

⁶⁵ A művek teljes bibliográfiai leírása megtalálható a Komárom-Esztergom megyei József Attila Könyvtár katalógusában. URL: <http://opac.jamk.hu/tlwww/homepage.htm>

⁶⁶ *Reiszig Ede*: Komárom vármegye nemes családjai. Magyarország vármegyei és városai. [Szerk. Sziklay János és Borovszky Samu]. URL: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0012/17.html> (Letöltés: 2012. 10. 26.)

⁶⁷ *Alapi Gyula*: Komárom vármegye nemes családjai. 187. URL: http://www.jamk.hu/ek/public/10022201/komaromvarmegye_nemes.pdf (Letöltés: 2012. 10. 26.)

⁶⁸ *Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene*. Szerk. Osváth Andor. Magyar Vármegyék és Városok Múltja és Jelene Kiadóhiv., Bp., 1938. (Magyar vármegyék és városok múltja és jelene, 1) 543.

superintendens felesége lett,⁶⁹ de nem bizonyítható, hogy a Pálffy-könyvek korábbi tulajdonosai az ő családjának tagjai voltak. Borovszky szerint négy ilyen nevű nemes család is szóba jöhet: az Alsócsicsói, az Alsó-Szopori, a Ráczevi és a Felső-Eőri Nagy-família.⁷⁰

Az 1822-es kiadású *Hármas kis tükrök* szintén két gazdát szolgált ki a Pálffyak előtt: az első tükrön „Borbély János”, alatta „Ex libris Polgári Imre” bejegyzés látható.

Mátyási József *Semminél több valami* című verseskönyve címlapján „Jos. Horváth d. jul. 1795” bejegyzés található.

Mészáros Ignác (1721–1800) *Buda várának vissza vételekor a keresztények fogságába esett egy Kartigám nevű török kis-aszszonynak ritka, és emlékezetes történeti* című regénye népszerűségét mutatja, hogy a Pálffytékában levő, 1780-as kiadású példányát többen is magukénak mondták, mielőtt a család tulajdonában került.⁷¹ Az előzéken „Ex libris: Ignatii Huszár, 1790” felirat, alatta kivakart név és évszám, az első tükrön fent olvashatatlan bejegyzés és az 1783-as évszám; címlapon „Huszár László Sárospatak, 1822” és „Procopius Béla könyvtára” bélyegző található. Huszár Ignác és László valószínűleg a Nagy Iván⁷² és Borovszky⁷³ által is említett Nagybaráti Huszár család tagjai lehettek. A családot Fényes Elek is említi, mint akik 1851-ben Csépföldesurak közé tartoztak.⁷⁴

Eugene Sue *A szerelem gyermekei* című 1853-as kiadású regényét a címlapon levő tulajdonbejegyzés szerint Herniger Ferdinánd is birtokolta.

Campe *Robinsonja* szintén sok tulajdonost kiszolgált, mielőtt a Pálffyakhoz került: Thaly Eleonórán és Zsigmondon kívül legalább ketten olvasták még. Az előzéken „Georgii László Comparanty” bejegyzése, egy nehezen olvasható név 1811-es évszámmal, valamint egy olvashatatlan bejegyzés látható a Thaly családtagok nevei alatt. Valamelyik olvasó egy német–magyar „szójegyzéket” is írt a könyvbe az olvasást megkönnyítendő.

⁶⁹ Nagy I. i.m. 129.

⁷⁰ Reiszig E. i.m.

⁷¹ Szinnyi J. i.m.

⁷² Nagy I. i.m. 204.

⁷³ Reiszig E. i.m.

⁷⁴ Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. I. Kozma Vazul Könyvnyomdája, Pest, 1851. 210.

Friedrich Schiller *Geschichte des dreissigjährigen Kriegs* című műve a Pálffy családon és Kiss Dénesen kívül még legalább egy személy birtokában volt. Az előzéken „Johannis Panitzky Comaromii” bejegyzés látható.

Kassics Ignatius *Praxis juridica civilis et stylare juristarum latino Hungaricum* című műve a címdalalon „Domonkos Józsefé 1833” tulajdonbejegyzést tartalmaz. A tulajdonos nagy valószínűséggel ugyanaz a „Domonkos József ügyvéd úr és egyesületi tag”, akit a Rév-Komáromi Kaszinó Társaság 1839-ben második jegyzőnek választott.⁷⁵ A család a Pázmándyakkal is rokonságban lehetett.⁷⁶

Choffin *Nouveau Dictionnaire du Voyageur* című háromnyelvű szótárát Pálffy Sándor előtt, 1814-ben egy bizonyos Péterffy Károly birtokolta.

Laraky Miklós (18. század vége) érdeklődhetett a matematika iránt: az övé volt Makó Pál *Calculi differentialis et integralis institutio, quam in tironum usum elucubratus est* című műve (1768) és Maximilian Hell *Elementa arithmeticae numericae et literalis seu algebrae* című 1773-as kiadású munkája, mielőtt a Kiss család tulajdonába került. Nevét a könyvek címdalára írta, „Nicolai Laraki” illetve „Nicolai Laraky” formában.

Metzburg, Georg Ignat *Institutiones mathematicae in usum tironum conscriptae* című műve népszerű lehetett. Két tulajdonos is magáénak vallotta: „Ex libris Johannis Varga Comp. Papaedie 12 February 1815” és „Ladislai Laky Comp. Papae 1815 at (...)” látható. Alapi Gyula⁷⁷ említ egy bizonyos Laky Lászlót, aki 1778-ban Komárom megyében élt. Nagy Iván családfát is közöl.⁷⁸ Varga János valószínűleg szintén a Pálffyak rokona lehetett: Pálffy István (Csep, 1731. II. 10.–Ete, 1769. II. 9.) nemes Vargha Juliannát (1744–1802) vette feleségül.

Az esztergomi Horváth János *Elementa Physicae* című, 1807-es kiadású munkáján „Gabr. Hörömpöly imp. 1883” bejegyzés látható.

Diószei Sámuel 1807-es *Magyar fivész-könyve* 1864-ben még Mészöly Gáspár tulajdona volt.

⁷⁵ *A Rév-Komáromi Kaszinó Társaság évkönyve: Az eredeti kézirat másolata*, [86].

⁷⁶ Nagy I. i.m. 172.

⁷⁷ *Alapi Gyula*: Komárom vármegye i.m. 42.

⁷⁸ *Nagy Iván*: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal VII. Beimel és Kozma–Ráth, 1860, 15.

Márton József *Német–magyar lexikona* „Ludovici Győry” birtokából került a Pálffy-tékába. Győry nevű nemes családot Komárom megyében Kempelen⁷⁹, Borovszky⁸⁰ és Alapi⁸¹ is említ.

Az 1830-as kiadású *Tanácsadó mindazokra nézve, a kik az aranyérben kissebb vagy nagyobb mértékben szenvednek* Jónod Jánosnak nyújtott hasznos információkat Neszmélyen, 1830-ban.

Sebastien le Prestre de Vauban *Veritable maniere de fortifier* című művében Batáry Pál és Kiss Dénes nevén kívül „Ex libris Bócs [?] Francisci de (...) 1760” bejegyzés is olvasható.

Lánghy István 1835-ben, Kassán kiadott *Tapasztaláson épült disznó-tenyésztés és orvoslás* című könyvecskéje a csepi Karika Zsigmond és László hasznát szolgálta. A család nevét Kempelen⁸² és Alapi⁸³ is említi, sőt lakóhelyük a két világháború közti csépi nemesi kúriák között is szerepel.⁸⁴

Christoph Girtanner 1794-es kiadású munkája, a *Historische Nachrichten und politische Betrachtungen über die französische Revolution* előzőkén „Andreas Burján in Comorn” bejegyzés látható.

Összefoglalás

A vidéki birtokos nemesség könyvgyűjteményei a felvilágosodás kezdetétől egyre nagyobb számban jöttek létre Magyarországon. Létezésük a köznemesség művelődés iránti igényét, állományuk a modern eszmék terjedését, a magyar irodalom, kultúra és tudomány fellendülését jelezték. A csepi Pálffy család sok viszontagságot megért, de töredékes mivoltában is teljesnek mondható könyvtára sok adattal szolgálhat a kor kulturális és irodalmi fejlődését kutatók számára. A könyvek possessorbejegyzései több korábbi tulajdonosról is tájékoztatnak: a reformkor kezdetén már több, az irodalomra és a tudományokra fogékony köznemes család is élt

⁷⁹ *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911. IV. 415-417.

⁸⁰ *Reiszig E. i.m.*

⁸¹ *Alapi Gyula*: Komárom vármegye i.m. 208.

⁸² *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911. V, 373.

⁸³ *Alapi Gyula*: Komárom vármegye i.m. 216.

⁸⁴ Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene i.m. 543.

Csepen és környékén. A közösség a reformkor idején családi és baráti kapcsolatok révén két nagy költővel is gyarapodott: Bajza József és Vörösmarty Mihály a csepi Csajághy János lányaival, Júliával és Laurával házasodott össze.

A 18. század végétől már egyre könnyebben juthattak friss irodalomhoz a tudomány és a kultúra iránt érdeklődők. A bejegyzések erről is tanúskodnak: egyes könyveknél a pontos vételárat is közli a tulajdonos, az ajándékba kapott kötetek pedig megőrzik az utókor számára az ajándékozó nevét. Akárcsak a felvilágosult Péczeli József vagy Csépan István, a Pálffy-téka köteteinek korábbi tulajdonosai is diákként kezdik a könyvek gyűjtését a debreceni vagy a pápai kollégiumban, s tanulmányaik befejeztével sem hagynak fel az olvasással, hanem tovább művelődnek, igyekeznek beszerezni az őket érdeklő ismeretágak legfrissebb szakirodalmát, és élénk figyelemmel kísérik a magyar és külföldi szépliteratúra fejlődését. A birtokolt könyvek jellegéből a possessor ízlését, kedvelt témáit, sok esetben foglalkozását is kitalálhatjuk.

De nem csupán néhány művelődni vágyó kisbirtokos valaha létezett gyűjteményére találtunk utalást. Fontos művelődés- és irodalomtörténeti eseményekhez is találhatunk háttérinformációkat. Megtudhatjuk, kik és milyen műveket olvashattak a Thaly-kúriában, milyen lehetett az a szellemi háttér, amelyből Thaly Kálmán a történelem iránti érdeklődését mérítette. Választ kaphatunk arra a kérdésre, mi történt Komárom megye első nyilvános könyvtárának állományával a könyvtár felszámolása után. Bepillantást nyerhetünk a megye egyik első ismert népdalkutatójának, a költő és zeneszerző Kiss Dénesnek és családtagjainak könyvgyűjteményébe is. Komárom vármegye egyik legkisebb települése egy, a tudományra és az irodalomra fogékony, több generáción át rokoni és baráti kapcsolatai által is összetartó közösségnek adott otthont, melynek tagjai élénken bekapcsolódtak az ország szellemi vérkeringésébe tudósokat és művészeket adva az országnak.

A kutatás még korántsem tekinthető lezártnak. A Pálffy-gyűjtemény bejegyzései nem csupán a könyv- és könyvtártörténet, hanem a művelődés-, irodalom- és családtörténet kutatói számára is számos új információt kínálhatnak.

Felhasznált irodalom

- Alapi Gyula*: Komárom vármegye nemes családai URL:
http://www.jamk.hu/ek/public/10022201/komaromvarmegye_nemes.pdf (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Alapi Gyula*: Kultsár István (1760–1828) és könyvtára. URL:
http://www.jamk.hu/ek/public/10031102/kultsar_es_konyvtara.pdf
(Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Bíró Ferenc*: Péczeli József könyvtára. Magyar Könyvszemle 1962. 4. sz.
- Borovszky Samu*: Magyarország vármegyéi: Komárom
URL: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0012/17.html> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- A csepi közbirtokosság jövedelmeknek és kiadásoknak napról napra való feljegyzése: 1826dik esztendőtol 1907-ig: Csép; A csepi közbirtokosság tisztújító közgyűléseinek jegyzőkönyvei: 1829–1889: 1902. évekről. [Kézirat].
- Fényes Elek*: Magyarország geographiai szótára. Kozma Vazul Könyvnyomdája, Pest, 1851. 1–IV.
- Fülöp Géza*: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban. Akadémiai Kiadó, Bp., 1978. (Irodalomtörténeti könyvtár).
- Gárdon László*: Egy régi népdalgyűjtőnk. Dolgozók lapja 1976. márc. 6.
- Gyüsi László*: A Csajághy család története. Limes, 1995. 1. sz.
- Gyüsi László*: A csépi népiskola a 19. században. Szemelvények a református egyházközség jegyzőkönyveiből. Új Forrás, 1978. 1. sz.
- Gyüsi László*: Vörösmarty baráti és rokoni kapcsolatai Komárom megyében. Limes, 2000. 4. sz.
- Gyüsi László*: Egy XIX. századi kéziratos népdalgyűjtemény Komárom megyéből. Limes, 2002. 2. sz.
- Horváth Géza*: A komáromi Szigler-nyomda nyitrai vonatkozású sajtótermékei. A József Attila Megyei Könyvtár évkönyve 1996. URL:
http://www.jamk.hu/ek/public/09021301/jamk_evkonyv_1996.pdf
(Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Jegyzőkönyv a csepi közbirtokosság üléseiről, 1853–1903. [Kézirat].
- Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Bp., 1911. I–XI.
- Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene. Szerk. Osváth Andor. Magyar Vármegyék és Vá-

- rosok Múltja és Jelene Kiadóhivatala, Bp., 1938. (Magyar vármegyék és városok múltja és jelene; 1.)
- Madas Edit, Monok István*: A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1730-ig. URL: <http://mek.oszk.hu/01600/01613/01613.htm#38> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- A magyar népzene tára = Corpus musicae popularis Hungaricae. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából szerk. Bartók Béla és Kodály Zoltán, I. Akadémiai Kiadó, Bp., 1951
- Magyarország vármegyei és városai. [Szerk. Sziklay János és Borovszky Samu]. URL: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Nagy Iván*: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Beimel és Kozma–Ráth, Pest, 1857–1868, I–XIII.
- Népdalok és mondák. Szerk. Erdélyi János.
URL: <http://www.mek.oszk.hu/09600/09653/09653.pdf> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- R. Várkonyi Ágnes*: Thaly Kálmán és történetírása. Akadémiai Kiadó, Bp., 1961.
- Reiszig Ede*: Komárom vármegye nemes családai. Magyarország vármegyei és városai. [szerk. Sziklay János és Borovszky Samu].
URL: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0012/17.html> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- A Rév-Komáromi Kaszinó Társaság évkönyve: 1836–1843, másolat. [Tatabánya], é. n.
- Szarvasi Margit*: Magánkönyvtáraink a XVIII században: főpapok és főurak, nemesek és polgárok gyűjteményei.
URL: <http://www.mek.oszk.hu/03200/03246/03246.pdf> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Szinnyei József*: Magyar írók élete és munkái.
URL: <http://www.mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Tapolcainé Sáray Szabó Éva*: A csépi Pálffy-könyvtár. A József Attila Megyei Könyvtár évkönyve 1991. URL: http://www.jamk.hu/ek/public/09021201/jamk_evkonyv_1991.pdf (Letöltés: 2014. 04. 17.)
- Tapolcainé Sáray Szabó Éva*: Komárom nyomdászat- és sajtótörténete 1705–1849. KT Könyv- és Lapkiadó Kft., Komárno, 2010.

Függelék

A Pálffyak könyvei⁸⁵

Benjámín (1799–1848)

1. Budai Ézsaiás: Magyar ország históriája a mohátsi veszedelemtől fogva Buda visszavételéig. Debrecen, Csáthy György, 1814. – Bejegyzés: „Beniamin 1850” és „Georgii Nagy ad 1818 die 19. november in Classe Vének...”
2. Jaczint, zsebkönyv. Szerkeszté és kiadá Kovács Sámuel Eperjesen, 1836. Kassán, Werfer Károly Nyomtató Intézetében, 1836. – Bejegyzés: „Pálffy Benjáminé 1836”.

I. Elek (1840–1933)

1. Eugene Sue: A szerelem gyermekei 1-2. köt. Pest, Irodalmi Intézet, 1853. – Bejegyzés: „Pálffy Elek tulajdona 1859” az előzéken, „Herniger Ferdinánd” a címdoldalon
2. Kazinczy Ferenc: Heliconi virágok 1791 esztendőre. Pozsony és Komárom, Wéber Simon Péter, 1791. – Az előzéken: „Pálffy Elek tulajdona. 1859” .
3. Tarczy Lajos: Természettan. 1. Pápán, a reformált főiskola betüivel, 1843. – Az előzéken: „Pálffy Elek 1 éves papnövendék tulajdona. 1859”.
4. Tarczy Lajos: Természettan. 2. Pápán, a reformált főiskola betüivel, 1843. – Az előzéken: „Pálffy Elek tulajdona. 1859”.
5. Zsoldos Ignác: Életpálya. Pápa, Ref. Főiskola, Szilády Károly, 1838. – Bejegyzés: „Pálffy Elek tulajdona 1859” az előzéken.

II. Elek (1889–1976)

1. Láng Lajos: Statisztikai előadások, 1908-[190]9, I-II. félév. Pálffy Elek autográf kézírata. – Két kockás füzet összeragasztva. Az első füzet első oldalán a szerző és a cím, alatta: „Jegyezte Pálffy Elek II. éves joghallgató”. Az utolsó oldalon: „Pálffy Elek 1909. márc.

⁸⁵ A kötetek teljes bibliográfiai leírása megtalálható a Komárom-Esztergom Megyei József Attila Könyvtár katalógusában. URL: <http://opac.jamk.hu/tlwww/homepage.htm> (Letöltés: 2012. 12. 10.)

- 17.” A második füzet végén ceruzás feljegyzések a közjogból, alapvizsgai kérdések stb.
2. Pálffy Elek gymn. tanuló [rajzfüzete] : I. - IV. osztály, 1899. október 2. - 1903. június 9.
 3. Pálffy Elek gymn. tanuló [rajzfüzete] : VI. - VIII. oszt. 1904. szept. 14. - 1906. - Hazslinszky nevű tanár kézjegyével és osztályzataival ellátva.

Sándor (1796–1881) vagy (1767–1848) ?

1. 1840dik évi országgyűlésen alkotott törvénycikkelyek. Pozsony, Schmid Antal, [é. n.]. – Bejegyzés a címdalán: „Pálffy Sándoré”.
2. Budai Ézsaiás: Propaedeumata theologiae christiane. Debrecen, Franciscus Tóth typogr., 1817. – Bejegyzés: „Ex Alexandri Pálffy Comp. Debrecin. 5. Jun. 822”
3. Choffin: Nouveau Dictionnaire du Voyageur, Francois - Allemand - Latin, et Allemand - Francois - Latin, oder Vollständiges Französch - Deutsch - Lateinisches und Deutsch - Französch - Lateinisches Wörter-Buch. Frankfurt [etc.], Verlag Heinrich Ludwig Brönnner, 1770. – Bejegyzés az előzéken: „Alexandri Pálffy... 1826”. További bejegyzés: „Ex libris Caroli Péterffy 1814”.
4. Corpus juris Hungarici : seu decretum generale incltyi regni Hungariae, partiumque eidem annexarum in duos tomos distinctum. 2. kiad. Tyrnaviae, Typis Academicis Societatis Jesu, 1751. – Bejegyzés az előzéken: „Alex Pálffy 1823”
5. Henecius, Johann Gottlieb: Fundamenta stili cultioris, quibus accedit sylloge exemplorum. Neapoli, Apud Jo. Baptistam Pasquali, Superiorum Venia, ac Privilegio, 1765. – Az előzéken: „Serie Librorum Alexandri Pálffy (...)die 29 febr 824”
6. Maróthi György: Arithmetica, vagy számvetésnek mestersége. Debretzen, Margitai István, 1763. – Bejegyzés az előzéken: „Alexandri Pálffy Com. Debrecini 1820”, vele szemben az első tükrön egy vers látható.

Fogarasi János: Magyarhoni magános törvénytudomány elemei. Pest, Beimel József, 1839. – A katalógusban a következő megjegyzés szerepel: „Pálffy Sándorné tulajdona volt a ráhelyezett védőborítóra írt feljegyzés tanúsága szerint”, azonban a védőborító időközben elveszett.

Zsigmond (1794–1836)

1. Baróti Szabó Dávid: *Kisded szó-tár*. 2. kiadás. Kassa, Ellinger János, 1792. – Bejegyzés: „Pálffy Sigmondé 822”.
2. Biffi, Johann: *Entwurf einer neuen italienischen Sprachlehre* : 1. Theil. Pest, Gedr. den Matthias [Trattner], [1797]. – Bejegyzés a címoldalon.
3. Szlemenics Pál: *Elementa juris hungarici civilis privati*. 2. Pozsony, Wéber Simon Péter, 1819. – A katalógus szerint „Ex libris Sigismund Pálffy Comp. Debr. 821-22” bejegyzéssel, de az autopszia nem találta nyomát. A kötetet 2010-ben restaurálták, a restaurátor munkalapja szerint a könyv kötése és előzéke hiányzott. Pálffy Zsigmond kevés kivétellel az előzékre írta tulajdonbejegyzéseit, így valószínű, hogy az előzékkel együtt az írás is elveszett.
4. Heinecius, Johann Gottlieb: *Elementa juris naturae et gentium, commoda auditoribus methodo adornata*. Halle, Impensis Orphanotropei, 1748. – Bejegyzés az előzéken: „Sigismund Pálffy 1819. Mense May” és egy áthúzott név, „Comp. Debrecini... 1759” kiegészítéssel.
5. Jeszenszky Miklós: *A' magyar törvény' historiája*. Pest, Trattner János Tamás, 1820. – Bejegyzés az előzéken: „Sigismundi Pálffy ad 1820... 14. aug.”
6. Klósz, Paulus: *Praxis. Tirnaviae, Typ. Academicis Societatis Jesu*, 1756. – Bejegyzés a címoldalon: „Sigis. Pálffy”.
7. Pápai Páriz Ferenc: *Dictionarium latino – hungaricum*. Cirinii, Sumtibus Samuelis Sárdi Typographi, 1767. – Bejegyzés az előzéken: „Sigismundi Pálffy 1820”. További bejegyzés: „Ex libris Michaelis Bóday anno 1800 die 10 Aprilis”.
8. Werbőczy István: *Werbőczius illustratus: sive decretum tripartitum juris consuetudinarii incltyi regni Hungariae, a magistro Stephano de Werbőcz jussu regio, olim compilatum, duorum, & quod excurrit, seculorum usu roboratum...* Tyrnavie, Typ. Academicis, 1740. – Bejegyzés: „Ex libris Sigismundi Pálffy 822”.

Csak „Pálffy” családnév

1. Pray György: *Imposturae CCXVIII. in dissertatione R. P. Benedicti Cetto, clerici regularis e scholis piis de Sinensium imposturis detectae et convulsae. Accedunt Epistolae anecdotae R.*

- P. Augustini e comitibus Hallerstein ex China scriptae. Buda, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1781.
2. Werbőczy István: Werbőczyus illustratus sive decretum tripartitum juris consuetudinarii inclyti regni Hungariae, a magistro Stephano de Werbőcz jussu regio, olim compilatum, duorum, & quod excurrit, seculorum usu roboratum... Tyrnaviae, Typ. collegiū acadēmicū societ. Jesu, 1763. – Az előzéken „Pálffy” bejegyzés – a lap hiányos. További bejegyzés: a címlapon „Steph. Mihályffy [?]”.

A Siegler-könyvtár könyvei⁸⁶

1. Amelie und Albrecht oder Die geitsige Tante. Wien und Prag, bei Franz Haas, 1800. Ex libris van.
2. Bürger, Gottfried August: Gottfr. Aug. Bürger's Sämmtliche Werke. Zweiter Band, zweiter Theil. Gedichte. Wien, Verlegt bei Anton Doll, zu haben bei Rudolph Sammer, 1812. Ex libris van.
3. Iffland, August Wilhelm: Theater. 11-12. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1606.
4. Iffland, August Wilhelm: Theater. 1-2. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1601.
5. Iffland, August Wilhelm: Theater. 13-14. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1607.
6. Iffland, August Wilhelm: Theater. 15-16. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1608. Ex libris van.
7. Iffland, August Wilhelm: Theater. 17-18. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1609. Ex libris van.
8. Iffland, August Wilhelm: Theater. 3-4. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1602. Ex libris van.
9. Iffland, August Wilhelm: Theater. 5-6. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1603. Ex libris van.
10. Iffland, August Wilhelm: Theater. 7-8. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - 1604.

⁸⁶ A leírások után látható szám a köteteken és a Siegler-könyvtár katalógusában található helyrajzi szám. Csak ott jeleztünk ex librist, ahol fizikailag is megvannak a könyvekben.

11. Kock, Paul de: Cerisette oder Die Komödien auf der Bühne und im Leben. 1-3. Theil. Pest und Leipzig, Hartleben's Verlags-Expedition, 1850. -1091. Ex libris van.
12. Kock, Paul de: Cerisette oder Die Komödien auf der Bühne und im Leben. 4-5. Theil. Pest und Leipzig, Hartleben's Verlags-Expedition, 1851. - 1090. Ex libris van.
13. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 102-105. Bändchen. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1829. - 2128. Ex libris van.
14. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 110-113. Bändchen. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1830. - 687. Ex libris van.
15. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 62-64. Bändchen. Neuste Auflage. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1829. - 2121. Ex libris van.
16. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 91, 93-94. Bändchen. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1829. - 2126.
17. Lafontaine, August: Aristomenes und Corgus. Berlin, [s.n.], 1802. - 1176. Ex libris van.
18. Lafontaine, August: Das Haus Bärburg oder Der Familienzwist. Berlin, [s.n.], 1806. - 1197.
19. Lafontaine, August: Der Hausvater : eine Familiengeschichte in drey Theilen. 3. Theil Berlin, s. n., 1811. - 118. Ex libris van.
20. Lafontaine, August: Der Unbekannte, oder Der Kampf mit den Verhältnissen. 2-3. Band. Wien, In der Haas'schen Buchhandlung, 1815. - 1193. Ex libris van.
21. Lafontaine, August: Die beyden Freunde. 1-2. Band. Wien und Prag, In der C. Haas'schen Buchhandlung, 1819. - 1196. Ex libris van.
22. Lafontaine, August: Die Familienpapiere oder Die Gefahren des Umgangs. 1. Theil. Berlin, [s.n.], 1807. - 1169. Ex libris van.
23. Lafontaine, August: Die Familienpapiere oder Die Gefahren des Umgangs. 2. Theil. Berlin, [s.n.], 1807. - 1170. Ex libris van.
24. Lafontaine, August: Die Gefahren der grossen Welt oder Bertha von Waldeck. 1-2. Theil. Berlin, [s.n.], 1811. - 1181. Ex libris van.
25. Lafontaine, August: Die Gewalt der Liebe. 3-4. Theil. Berlin, [s.n.], 1812. - 735. Ex libris van.
26. Lafontaine, August: Die Pfarre an der See. 1-2. Band. Wien, In der Haas'chen Buchhandlung, 1816. - 1183. Ex libris van.
27. Lafontaine, August: Die Pfarre an der See. 3. Band. Wien, In der Haas'chen Buchhandlung, 1816. - 1184. Ex libris van.

28. Lafontaine, August: Eduard oder Der Maskenball. 2-3. Theil. Berlin, s. n., 1811. - 1196.
29. Lafontaine, August: Eduard und Margarethe, oder Spiegel das menschlichen Lebens. 1. Theil Wien und Prag, bey Franz Haas, 1804. - 1179. Ex libris van.
30. Lafontaine, August: Eduard und Margarethe, oder Spiegel des menschlichen Lebens. 2. Theil. Wien und Prag, Franz Haas, 1804. - 1180. Ex libris van.
31. Lafontaine, August: Emma. 2. Theil. Berlin, [s.n.], 1811. AS 1167. Ex libris van.
32. Lafontaine, August: Hermann Lange. 1. Band. Berlin, [s.n.], 1800. - 1198. Ex libris van.
33. Lafontaine, August: Isidore oder Die Waldhütte. 1-2. Band. Wien, In der Haaschen Buchhandlung, 1817. - 1185. Ex libris van.
34. Lafontaine, August: Leonardo und Blandine, oder Amandus und Amanda; Der Mündel; Die Blumen. Wien und Prag, Carl Haas'schen Buchhandlung, 1817. - 1151.
35. Lafontaine, August: Märchen, Erzählungen und kleine Romane. 1-2. Band. Berlin, [s.n.], 1802. - 1182. Ex libris van.
36. Lafontaine, August: Natur und Kunst oder Graf Hans von Roden. Berlin, [s.n.], 1811. - 1205.
37. Lafontaine, August: Quinctius Heyerman von Flaming. 1. Theil. Berlin, [s.n.], 1800. - 1186.
38. Lafontaine, August: Quinctius Heyerman von Flaming. 3. Theil. Berlin, [s.n.], 1800. - 1188. Ex libris van.
39. Lafontaine, August: Quinctius Heyerman von Flaming. 4. Theil. Berlin, [s.n.], 1800. - 1189. Ex libris van.
40. Lafontaine, August: Reinhold von Welfenstein. 1-2. Band. Wien und Prag, bey Carl Haas, 1819. - 1190. Ex libris van.
41. Lafontaine, August: Reinhold von Welfenstein. 3. Band. Wien und Prag, bey Carl Haas, 1819. - 1191. Ex libris van.
42. Lafontaine, August: Sämmtliche Schriften. 15. Band. Wien und Prag, bey Franz Haas, 1799. - 1152. Ex libris van.
43. Lafontaine, August: Sämmtliche Schriften. 16. Band. 2- 3. Theil. Wien und Prag, 1799. - 1153. Ex libris van.
44. Lafontaine, August: Sämmtliche Schriften. 39. Band. Bergedorf, [s.n.], é.n. - 1158. Ex libris van.

45. Lafontaine, August: Sittenspiegel für das weibliche Geschlecht. 2-3. Band. Wien u. Prag, bey Franz Haas, 1823. - 1201. Ex libris van.
46. Lafontaine, August: Theodor. 1. Band. Berlin, [s.n.], 1800. - 835. Ex libris van.
47. Lafontaine, August: Walther oder Das Kind vom Schlachtfelde. 1-2. Theil. Berlin, [s.n.], 1814. - 1163. Ex libris van.
48. Lafontaine, August: Walther oder Das Kind vom Schlachtfelde. 3. Theil. Berlin, [s.n.], 1814. - 1164. Ex libris van.
49. Lafontaine, August: Wenzel Falk. 1-2. Theil. Berlin, [s.n.], 1811. - 1174. Ex libris van.
50. Meissner, August Gottlieb A. G. Meissners sämmtliche Werke. 2. Band. Wien, Anton Doll, 1813. - A katalógus szerint Anton Siegler-könyv és Kiss Dénes bejegyzés van benne, de az autopszia egyikre sem talált utalást.
51. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 17. Band. Alcibiades 1. Theil. Wien, Anton Doll, 1814. – 105. a könyvbe írt szám alapján. A gerincen látszik a címke helye. A katalógus szerint Kiss Dénes bejegyzés van benne, de az autopszia nem találta nyomát.
52. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 19. Band. 3. Theil. Wien, Anton Doll, 1814. – 105.
53. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 22. Band, Clara von Alben. Wien, Anton Doll, 1814. – 110.
54. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 23. Band, Der unsichtbare Rundschafter 1. Theil. Wien, Anton Doll, 1814. – 111. A katalógus szerint „Kiss Dénes” bejegyzés van benne, de az autopszia nem találta nyomát.
55. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 25. Band. Wien, Anton Doll, 1814. – 113.
56. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 30. Band, Bruchstücke zur Biographie A. G. Naumann's 2. Theil. Wien, Anton Doll, 1814. – 118. A katalógus szerint „Kiss Dénes” bejegyzés van benne, de az autopszia nem találta nyomát.
57. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 31. Band. Wien, Anton Doll, 1814. – 119. Ex libris van.
58. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 33. Band, Kleine historische Schriften 1. Theil. Wien, Anton Doll,

1814. – 118. A katalógus szerint „Kiss Dénes” bejegyzés van benne, de az autopszia nem találta nyomát.
59. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämtliche Werke. 36. Band, Vermischte Schriften. Wien, Anton Doll, 1814. – 124.
 60. Schiller, Friedrich von: Friedrich Schillers Geschichte des dreissigjährigen Kriegs. 2. Theil. Leipzig, [s.n.], [?1834]. - 2399. Ex libris van. Egyéb bejegyzés: „Johannis Panitzky Comaromii” az előzéken.
 61. Schiller, Friedrich von: Friedrich Schillers sämtliche Werke. 3. Band, Theater 3. Theil. Wien, Anton Doll, 1816. - 1252. Ex libris van.
 62. Schiller, Friedrich von: Friedrich Schillers sämtliche Werke. 6. Band, Theater 6. Theil. Wien, Anton Doll, 1816. - 1254. Ex libris van.
 63. Schiller, Friedrich von: Friedrich Schillers sämtliche Werke. 8. Band, Theater 8. Theil. Wien, Anton Doll, 1816. - 1256. Ex libris van.
 64. Schiller, Friedrich von: Friedrich Schillers sämtliche Werke. 9. Band. 17-18. Theil. Wien, Anton Doll, 1834. A katalógus szerint Anton Sieglér-könyv, de nincs nyoma.
 65. Schiller, Friedrich von: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 2. Band. 3-4. Theil, Gedichte von den Jahren 1795-1797, 1798-1805. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. Az 1856. évi katalógus alapján a 166. sz. könyv, de nincs nyoma a példányon.
 66. Schiller, Friedrich von: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 2. Band, Anhang zu Friedrich von Schillers sämtlichen Werken. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1836. - 176. Ex libris van.
 67. Schiller, Friedrich von: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 12. Band. 23-24. Band, Kleine prosaische Schriften von Jahren 1795 und 1796., 1796-1802. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. - 197. Ex libris van.
 68. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 16. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. – Ex libris van.
 69. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 17. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. – Ex libris van.
 70. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 2. Pest und Leipzig, Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - 1096. Ex libris van.
 71. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 4. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - 1093. Ex libris van.

72. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 5. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - 1094. Ex libris van.
73. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 5. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - 3147. Ex van.
74. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 10. Band, Poetische Werke. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 983. Ex libris van.
75. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 11. Band, Poetische Werke. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. A katalógus szerint Anton Siegler-könyv, de nincs nyoma.
76. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 12. Band, Poetische Werke. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. A katalógus szerint Anton Siegler-könyv, de nincs nyoma.
77. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 15. Band, Der neue Amadis. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 988.
78. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 16. Band, Peregrinus Proteus 1. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 989. Ex libris van.
79. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 18. Band, Agathodämon. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 991.
80. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 19. Band, Poetische Werke. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. A katalógus szerint Anton Siegler-könyv, de nincs nyoma.
81. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 2. Band, 2. Theil. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 975. Ex libris van.
82. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 21. Band, Poetische Werke. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 994. Ex libris van.
83. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 22. Band, Aristipp, 1. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 995. Ex libris van.

84. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 23. Band, Aristipp, 2. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 996. Ex libris van.
85. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 24. Band, Aristipp, 3. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 997. Ex libris van.
86. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 25. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 998. Ex libris van.
87. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 26. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 999. Ex libris van.
88. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 27. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1000. Ex libris van.
89. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 28. Band, Dramatische Werke. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1001. Ex libris van.
90. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 29. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1002. Ex libris van.
91. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 30. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. Ex libris van, számozás nincs.
92. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 31. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. Ex libris van, számozás nincs.
93. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 32. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1005. Ex libris van.
94. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 34. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1007.
95. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 35. Band, [Vermischte Schriften]. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1008.
96. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 36. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 1009. Ex libris van.

97. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 4. Band, 1. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 977. Ex libris van.
98. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 5. Band, Geschichte des Agathon, 2. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 978.
99. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 6. Band, Geschichte des Agathon, 3. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 979. Ex libris van.
100. Wieland, Cristoph Martin: C. M. Wielands sämmtliche Werke. 9. Band, Geschichte des Weisen Danischmend. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - 982. Ex libris van.

A Thaly család könyvei

III. István (1757–1830)

1. Cellarius, Christophorus: *Historia universalis : breviter ac perspicue exposita in antiquam, et medii aevi ac novam divisa, cum notis perpetuis.* Ienae: Sumtu Io. Feicis Bielckii, 1735. (coll. 1.) A kolligátum másik két darabja a szerző *Historia medii aevi a temporibus constantini magni ad Constantinopolim a Turcis captam, deducta cum notis perpetuis...* és *Historia nova* c. művei. – Bejegyzések: „Thaly Dienesé 1833”, „Ex libris carissimis Stephani et Sigismundi Thaly an 1772 Posonii”.
2. Choffin: *Nouveau Dictionnaire du Voyageur, Francois - Allemand - Latin, et Allemand - Francois - Latin, oder Vollständiges Französich - Deutsch - Lateinisches und Deutsch - Französisch - Lateinisches Wörter-Buch.* Frankfurt [etc.], Verlag Heinrich Ludwig Brönnner, 1770. – Bejegyzés az előzéken: „Liber Stephani Tali Debrecini 1780”. További bejegyzés: „Thaly István 1860”.
3. Huszti István: *Jurisprudentia practica seu commentarius novus in jus Hungaricum. Libri tres. Editio tertia prioribus correctior.* Agrariae: Typis Scholae Episcopalis, 1778. – Bejegyzések az előzéken: „Liber Stephani Thaly Comarom, 1781. 20. May” ; „Thaly Dienesé 1833”.
4. Kazy Ferenc: *Historia regni Hungariae ab anno seculi decimi septimi sexagesimo quarto ad annum ejusdem seculi octuagesimum primum.* Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis

- Jesu, 1751. – Bejegyzések: „Stephani Thaly 1793”, „Thaly Dienesé 1833”.
5. Közönséges vagy universzális geógráphia. Második darab. Pest, Trattner János Tamás, 1817. – Az első tükrön fent: „Thaly (Steph?) vettem ezen könyvet a másik (Tomussal?) együtt 6 forintba Komáromban, Ad 1819 die 29 Aprily”; vele szemben: „Taly Dienesé 1833”.
 6. Márton József: Lexicon trilingue latino -hungarico – germanicum. Pars secunda M – Z. Viennae, Typis Antonii Pichler Typographi, 1818. – Bejegyzés az előzéken: „Steph. Thaly, ab anno 1820. die 20 januar... parte prima 15” – További bejegyzés: „Thaly Dienesé 1833”
 7. Nagyváthy János: A' szorgalmatos mezei gazda. 1-2. köt. Pest, Trattner, 1791. – Az előzéken: „Steph. Thaly Pestini Anno 1791. Die 8. Sept...”, alatta: „Thaly Dienesé 1833”.
 8. Palma Károly Ferenc: Notitia rerum Hungaricarum. Pars prima. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1770. – Az előzéken: „Steph. Thaly” és „Thaly Dienesé 1833”.
 9. Palma Károly Ferenc: Notitia rerum Hungaricarum. Pars secunda. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1770. – Az előzéken: „... Stephanus Thaly ad 1777 die 7” és „Dienes Thaly 1833”.
 10. Palma Károly Ferenc: Notitia rerum Hungaricarum. Pars tertia. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1770. – Az előzéken: „... Stephanus Thaly ad 1777 die 7” és „Dienes Thaly 1833”.
 11. Vlaco, Adrian: Tabulae sinuum, tangentium et secantium: logarithmi sinuum, tangentium, et numerorum eb unitate ad 10000. Francofurti eg Lipsiae, Impensis Ioh. Friedr. Fleicheri, 1757. – További bejegyzés: „Thaly Dienes”.

Zsigmond

1. Campe, Joachim Heinrich: Robinson der Jüngere, zur angenehmen und nützlichen Unterhaltung für Kinder. Wien und Linz, Gedruckt den Johann Thomas Edlen Trattnern Hofbuchdrucker und Buchhändler, 1794. Egyéb bejegyzés: Thaly Eleonóráé, Georgii László.
2. Cellarius, Christophorus: Historia universalis : breviter ac perspicue exposita in antiquam, et medii aevi ac novam divisa, cum notis perpetuis. Ienae: Sumtu Io. Feicis Bielckii, 1735. (coll. 1.) A kolligátum másik két darabja a szerző *Historia medii aevi a*

temporibus constantini magni ad Constantinopolim a Turcis captam, deducta cum notis perpetuis... és Historia nova c. művei.
– Bejegyzések: „Thaly Dienesé 1833”, „Ex libris carissimis Stephani et Sigismundi Thaly an 1772 Posonii”.

Dénes (1808–?)

1. Cellarius, Christophorus: *Historia universalis : breviter ac perspicue exposita in antiquam, et medii aevi ac novam divisa, cum notis perpetuis.* Ienae: Sumtu Io. Feicis Bielckii, 1735. (coll. 1.) A kolligátum másik két darabja a szerző *Historia medii aevi a temporibus constantini magni ad Constantinopolim a Turcis captam, deducta cum notis perpetuis... és Historia nova c. művei.*
– Bejegyzések: „Thaly Dienesé 1833”, „Ex libris carissimis Stephani et Sigismundi Thaly an 1772 Posonii”.
2. Csapó Dániel: *Gazdasági kistűkör.* Pest, Beimel J., 1845. – A címloldalon, „Thaly Dienesé 1846”, de nagyon elmosódott, csak a toll lenyomata látszik és a tinta maradványai.
3. Diószegi Sámuel: *Orvosi fűvész könyv, mint a magyar fűvész könyv praktika része.* Debrecen, Csáthy György, 1813. – Az előzéken: „Thaly Dienesé 1833”.
4. Entelwein, D. J. A.: *Handbuch der Mechanik fester Körper und der Hydraulik.* Leipzig: Bei H. A. Röchly, 1823. – „Thaly Dienesé 1833”.
5. Huszti István: *Jurisprudentia practica seu commentarius novus in jus Hungaricum. Libri tres. Editio tertia prioribus correctior.* Agriae: Typis Scholae Episcopalis, 1778. – Bejegyzések az előzéken: „Liber Stephani Thaly Comarom, 1781. 20. May” ; „Thaly Dienesé 1833”.
6. Kazy Ferenc: *Historia regni Hungariae ab anno seculi decimi septimi sexagesimo quarto ad annum ejusdem seculi octuagesimum primum.* Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu, 1751. – Bejegyzések: „Stephani Thaly 1793”, „Thaly Dienesé 1833”.
7. Kovács János: *A magyar krónikának rövideden le-rajzolt sómmája.* 1-2. rész. Posony, Spaiser Domonkos, 1742. – Az első tükrön: „Thaly Dienesé 1833. Thaly Therézia testvérem ajándéka”.
8. *Közönséges vagy universzális geógráphia.* Második darab. Pest, Trattner János Tamás, 1817. – Az első tükrön fent: „Thaly (Steph?) vettem ezen könyvet a másik (Tomussal?) együtt 6 fo-

- rintba Komáromban, Ad 1819 die 29 Aprily”; vele szemben: „Taly Dienesé 1833”.
9. Márton József: Három nyelvből készült oskolai lexicon, vagyis szókönyv. 3. kiad. Bécs, Pichler Antal, 1816. - Első tükrön fent kivehetetlenül elmosódott név; középen, valamint az utolsó lapon: Thaly József; szemben fent: „Antonii Thaly anno 1816 ... Posonii”; alatta: „Thaly Dienesé 1833”
 10. Márton József: Lexicon trilingue latino -hungarico – germanicum. Pars secunda M – Z. Viennae, Typis Antonii Pichler Typographi, 1818. – Bejegyzés az előzéken: „Thaly Dienesé 1833” – További bejegyzés: „Steph. Thaly, ab anno 1820. die 20 januar... parte prima 15”
 11. Méhész könyv. Kézirat. [1800?] – Az előzéken: „Thaly Dienesé 1833”.
 12. Nagy Károly: A kis geometra. Bécs, 1838. – A címdallal szemben: „Grof Battyany Kazmir ajándéka Kis-Béren 3dik Apr 1838 Thaly Dienesé”.
 13. Nagyváthy János: A' szorgalmatos mezei gazda. 1-2. köt. Pest, Trattner, 1791. – Az előzéken: „Steph. Thaly Pestini Anno 1791. Die 8. Sept...”, alatta: „Thaly Dienesé 1833”.
 14. Palma Károly Ferenc: Notitia rerum Hungaricarum. Pars prima. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1770. – Az előzéken: „Steph. Thaly” és „Thaly Dienesé 1833”.
 15. Palma Károly Ferenc: Notitia rerum Hungaricarum. Pars secunda. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1770. – Az előzéken: „... Stephanus Thaly ad 1777 die 7” és „Dienes Thaly 1833”.
 16. Palma Károly Ferenc: Notitia rerum Hungaricarum. Pars tertia. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1770. – Az előzéken: „... Stephanus Thaly ad 1777 die 7” és „Dienes Thaly 1833”.
 17. Terentius, Publius: Carthaginensis Afri Comoediae sex. Norimbergae, Riegel et Wiesner, 1804. – Bejegyzés: „Thaly Dienes 1833” az előzéken.
 18. Vlaco, Adrian: Tabulae sinuum, tangentium et secantium: logarithmi sinuum, tangentium, et numerorum eb unitate ad 10000. Francofurti eg Lipsiae, Impensis Ioh. Friedr. Fleicheri, 1757. – További bejegyzés: „Stephanus Thaly”.
 19. Weidler, D. J. Friedrich: Institutiones matheseos. Lipsiae: Sumtibus Siegr. Leberecht Crusii, 1784. – Az előzéken: „Thaly Dienesé 1833”.

20. Zay Sámuel: Falusi orvos pap, vagy olly orvosi útmutatás, mellynél fogva leginkább a falukon uralkodni szokott nyavalyák orvosoltatnak. Pozsony, Wéber Simon Péter, 1810. – Bejegyzés: „Thaly Dienesé 1833”.

József

1. Márton József: Három nyelvből készült oskolai lexicon, vagyis szókönyv. 3. kiad. Bécs, Pichler Antal, 1816. - Első tükrön fent kivehetetlenül elmosódott név; középen, valamint az utolsó lapon: „Thaly József”; szemben fent: „Antonii Thaly anno 1816 ... Posonii”; alatta: „Thaly Dienesé 1833”
2. Nepos, Cornelius: Perperam vulgo Aemilius probus dictus, de vita excellentium imperatorum Bejegyzés: „Thaly József 1861. sept 30”.

Eleonora

Campe, Joachim Heinrich: Robinson der Jüngere, zur angenehmen und nützlichen Unterhaltung für Kinder. Wien und Linz, Gedruckt den Johann Thomas Edlen Trattner Hofbuchdrucker und Buchhändler, 1794. Egyéb bejegyzés: Thaly Zsigmond, Georgii László.

Antal (1805–?)

Márton József: Három nyelvből készült oskolai lexicon, vagyis szókönyv. 3. kiad. Bécs, Pichler Antal, 1816. - Első tükrön fent kivehetetlenül elmosódott név; középen, valamint az utolsó lapon: Thaly József; szemben fent: „Antonii Thaly anno 1816 ... Posonii”; alatta: „Thaly Dienesé 1833”.

V. István

1. Choffin: Nouveau Dictionnaire du Voyageur, Francois - Allemand - Latin, et Allemand - Francois - Latin, oder Vollständiges Französch - Deutsch - Lateinisches und Deutsch - Französch - Lateinisches Wörter-Buch. Frankfurt [etc.], Verlag Heinrich Ludwig Brönnner, 1770. – Bejegyzés az előzőken: „Thaly István 1860”. További bejegyzés: „Liber Stephani Tali Debrecini 1780”
2. Kölcsey Ferencz munkáji. 1. köt. Versek Pesten, Hartleben Konrad Adolf, 1832. – Bejegyzés: „Thaly István 1862”

Csak „Thaly” családnév

Bárány György: A mi urunk Jesus Kristusnak Uj Testamentoma. Lauban, Schill Miklós, 1754. – Az előzéken latin nyelvű bejegyzések, alul: „Thaly”.

Kiss Dénes és családja könyvei

Kiss Dénes (1826–1902)

1. Amelie und Albrecht oder Die geitsige Tante. Wien und Prag, bei Franz Haas, 1800. -AS.⁸⁷
2. Beregszászi Pál: Az építés tudományának azon része, melybenn az épületeknek erős, és alkalmas volta adódik elő. Debrecen, Tóth Ferenc Könyvnyomdája, 1824. – Egybekötve: Beregszászi Pál: Az építés tudománya azon része, melybenn az építésre teendő költségek számbavevése adódik elő c. művel. – Az előzéken: „Kiss Dénesé 861”.
3. Bürger, Gottfried August: Gottfr. Aug. Bürger's Sämmtliche Werke. Zweiter Band, zweiter Theil. Gedichte. Wien, Verlegt bei Anton Doll, zu haben bei Rudolph Sammer, 1812. - AS Ex libris van.
4. Hell, Maximilian: Appendix ad ephemerides anni 1775. 1. Wien, Trattner János Könyvnyomdája, 1774. – Név az előzéken, felette Kiss Ádám vagy Antal neve.
5. Hell, Maximilian: Elementa arithmeticae numericae et literalis seu algebrae. Wien, Trattner János Könyvnyomdája, 1773. – Név az előzéken. További bejegyzés: „Nicolai Laraki 1782”; „Antonii Kiss 1831”.
6. Iffland, August Wilhelm: A. W. Ifflands theatralische Werke 10. Band. Leipzig, G. I. Göschensche Verlagshandlung, 1844.
7. Iffland, August Wilhelm: Theater. 11-12. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1606.
8. Iffland, August Wilhelm: Theater. 1-2. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1601.
9. Iffland, August Wilhelm: Theater. 13-14. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1607.

⁸⁷ Anton Siegler kölcsönkönyvtárának példánya, számmal vagy számozatlanul. Az ex libris fizikai meglétét jelöltük.

10. Iffland, August Wilhelm: Theater. 15-16. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1608.
11. Iffland, August Wilhelm: Theater. 17-18. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1609. Ex libris van.
12. Iffland, August Wilhelm: Theater. 23-24. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1612. Ex libris van.
13. Iffland, August Wilhelm: Theater. 3-4. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1602. Ex libris van.
14. Iffland, August Wilhelm: Theater. 5-6. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1603. Ex libris van.
15. Iffland, August Wilhelm: Theater. 7-8. Band. Wien, Verlag von Ignaz Klang, Buchhändler, 1843. - AS 1604.
16. Kock, Paul de: Cerisette oder Die Komödien auf der Bühne und im Leben. 1-3. Theil. Pest und Leipzig, Hartleben's Verlags-Expedition, 1850. - AS 1091. Ex libris van.
17. Kock, Paul de: Cerisette oder Die Komödien auf der Bühne und im Leben. 4-5. Theil. Pest und Leipzig, Hartleben's Verlags-Expedition, 1851. - AS 1090. Ex libris van.
18. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 102-105. Bändchen. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1829. - AS 2128.
19. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 110-113. Bändchen. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1830. - AS 687.
20. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 62-64. Bändchen. Neuste Auflage. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1829. - AS 2121.
21. Kotzebue, August von: Dramatische Werke. 91, 93-94. Bändchen. Wien, Mausbergers Druck und Verlag, 1829. - AS 2126.
22. Kovács Pál: Eredeti szinművek. Győr, [1846]. – Bejegyzés: „Kiss Dénes 1850.”
23. Lafontaine, August: Der Hausvater : eine Familiengeschichte in drey Theilen. 3. Theil Berlin, s. n., 1811. - AS 118.
24. Lafontaine, August: Der Unbekannte, oder Der Kampf mit den Verhältnissen. 2-3. Band. Wien, In der Haas'schen Buchhandlung, 1815. - AS 1193.
25. Lafontaine, August: Die beyden Freunde. 1-2. Band. Wien und Prag, In der C. Haas'schen Buchhandlung, 1819. - AS 1196.
26. Lafontaine, August: Die Familienpapiere oder Die Gefahren des Umgangs. 1. Theil. Berlin, [s.n.], 1807. - AS 1169.

27. Lafontaine, August: Die Familienpapiere oder Die Gefahren des Umgangs. 2. Theil. Berlin, [s.n.], 1807. - AS 1170.
28. Lafontaine, August: Die Gefahren der grossen Welt oder Bertha von Waldeck. 1-2. Theil. Berlin, [s.n.], 1811. - AS 1181.
29. Lafontaine, August: Die Gewalt der Liebe. 3-4. Theil. Berlin, [s.n.], 1812. - AS 735.
30. Lafontaine, August: Die Pfarre an der See. 1-2. Band. Wien, In der Haas'chen Buchhandlung, 1816. - AS 1183.
31. Lafontaine, August: Die Pfarre an der See. 3. Band. Wien, In der Haas'chen Buchhandlung, 1816. - AS 1184.
32. Lafontaine, August: Eduard oder Der Maskenball. 2-3. Theil. Berlin, s. n., 1811. - AS 1196.
33. Lafontaine, August: Eduard und Margarethe, oder Spiegel das menschlichen Lebens. 1. Theil Wien und Prag, bey Franz Haas, 1804. - AS 1179.
34. Lafontaine, August: Eduard und Margarethe, oder Spiegel des menschlichen Lebens. 2. Theil. Wien und Prag, Franz Haas, 1804. - AS 1180.
35. Lafontaine, August: Emma. 2. Theil. Berlin, [s.n.], 1811. - AS 1167.
36. Lafontaine, August: Hermann Lange. 1. Band. Berlin, [s.n.], 1800. - AS 1198
37. Lafontaine, August: Isidore oder Die Waldhütte. 1-2. Band. Wien, In der Haaschen Buchhandlung, 1817. - AS 1185.
38. Lafontaine, August: Leonardo und Blandine, oder Amandus und Amanda; Der Mündel; Die Blumen. Wien und Prag, Carl Haas'schen Buchhandlung, 1817. - AS 1151.
39. Lafontaine, August: Märchen, Erzählungen und kleine Romane. 1-2. Band. Berlin, [s.n.], 1802. - AS 1182.
40. Lafontaine, August: Natur und Kunst oder Graf Hans von Roden. Berlin, [s.n.], 1811. - AS 1205.
41. Lafontaine, August: Quinctius Heyerman von Flaming. 1. Theil. Berlin, [s.n.], 1800. - AS 1186.
42. Lafontaine, August: Quinctius Heyerman von Flaming. 3. Theil. Berlin, [s.n.], 1800. - AS 1188.
43. Lafontaine, August: Quinctius Heyerman von Flaming. 4. Theil. Berlin, [s.n.], 1800. - AS 1189.
44. Lafontaine, August: Reinhold von Welfenstein. 1-2. Band. Wien und Prag, bey Carl Haas, 1819. - AS 1190.

45. Lafontaine, August: Reinhold von Welfenstein. 3. Band. Wien und Prag, bey Carl Haas, 1819. - AS 1191.
46. Lafontaine, August: Sämmtliche Schriften. 15. Band. Wien und Prag, bey Franz Haas, 1799. - AS 1152.
47. Lafontaine, August: Sämmtliche Schriften. 16. Band. 2- 3. Theil. Wien und Prag, 1799. - AS 1153.
48. Lafontaine, August: Sämmtliche Schriften. 39. Band. Bergedorf, [s.n.], é.n. - AS 1158.
49. Lafontaine, August: Sittenspiegel für das weibliche Geschlecht. 2- 3. Band. Wien u. Prag, bey Franz Haas, 1823. - AS 1201.
50. Lafontaine, August: Theodor. 1. Band. Berlin, [s.n.], 1800. - AS 835.
51. Lafontaine, August: Walther oder Das Kind vom Schlachtfelde. 1- 2. Theil. Berlin, [s.n.], 1814. - AS 1163.
52. Lafontaine, August: Walther oder Das Kind vom Schlachtfelde. 3. Theil. Berlin, [s.n.], 1814. - AS 1164.
53. Lafontaine, August: Wenzel Falk. 1-2. Theil. Berlin, [s.n.], 1811. - AS 1174.
54. Landerer, Ferdinand: Gründliche Anleitung Situations-Plane zu zeichnen. Wien, Verlag den Johann Georg Ritter von Mößle, 1805. – Név a címoldalon. Ugyanitt: „P. Batáry”.
55. Manesson Mallet, Allain: Les Travaux de Mars. 1. kötet. Párizs, 1671. – További bejegyzés a címoldalon: Batári Pál.
56. Manesson Mallet, Allain: Les Travaux de Mars. 2. kötet. Párizs, 1671.
57. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 19. Band. 3. Theil. Wien, Anton Doll, 1814. – AS 105.
58. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 22. Band. Wien, Anton Doll, 1814. – AS 110.
59. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 25. Band. Wien, Anton Doll, 1814. – Név a címoldalon. AS 113.
60. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 31. Band. Wien, Anton Doll, 1814. – Név az előzéken és a címoldalon. AS. Ex libris van.
61. Meissner, August Gottlieb: A. G. Meissners sämmtliche Werke. 36. Band, Vermischte Schriften. Wien, Anton Doll, 1814. – AS 124.
62. Metzburg, Georg Ignat: Institutiones mathematicae in usum tironum conscriptae. Tomulus 1-3. Wien, Trattner János Könyv-

- nyomdája, 1776-1782. Egybekötve. – Név az előzéken. További bejegyzések: „Ex libris Johannis Varga Comp. Papaedie 12 February 1815”; „Ladislai Laky Comp. Papae 1815 at (...)”
63. Pankl Máté: Compendium institutionum physicarum 3. köt. Buda, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1798. - Név az előzéken.
64. Petzler József: Petzelt Josef... a Magyar Királyi Tudományok Egyetemi Mérnöki Intézeténél tartott előadásai a gyakorlati mértanból. Pest, 1847. - Név az előzéken és a címloldalon.
65. Petzval Ottó: [Felsőbb mennyiségtan 4. rész 3. füz.] Víz-építészettan. Pest, 1850. – Név a címloldalon.
66. Petzval Ottó: Elemi mennyiségtan; Elemi mér- térfogat- s háromszög- tan; Egyenes vonalú háromszög- tan. Pest, 1848-1850. – Bejegyzés: „Kiss Dénes 1852”.
67. Petzval Ottó: Felsőbb mennyiségtan. 1. rész. Külzeléki hánylat. Pest, 1850. – Bejegyzés: „Kiss Dénes 1852”.
68. Petzval Ottó: Felsőbb mennyiségtan. 4. rész 3. füz. Víz-építészettan. Pest, 1850. – Az előzéken: „Kiss Dénes 1852”.
69. Petzval Ottó: Felsőbb mennyiségtan. 4. rész. Vizerő- és vízepítészettan. 1. Mechanikának némi elvei. 2. Víz-moztan és ennek alkalmazása. Pest, 1850. – Név a címloldalon.
70. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers Geschichte des dreissigjährigen Kriegs. 2. Theil. Leipzig, [s.n.], [?1834]. - AS 2399. Ex libris van. Egyéb bejegyzés: „Johannis Panitzky Comaromii” az előzéken.
71. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers sämmtliche Werke. 3. Band, Theater. – Wien, Anton Doll, 1816. - AS 1252. Ex libris van.
72. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers sämmtliche Werke. 3. Band, Theater. – Wien, Anton Doll, 1836. - AS szám nincs. Ex libris van.
73. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers sämmtliche Werke. 6. Band, Theater. – Wien, Anton Doll, 1816. - AS 1254. Ex libris van.
74. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers sämmtliche Werke. 7. Band, Theater. – Wien, Anton Doll, 1816. - AS 1255. Ex libris van.
75. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers sämmtliche Werke. 8. Band, Theater. – Wien, Anton Doll, 1816. - AS 1256. Ex libris van.
76. Schiller, Friedrich: Friedrich Schillers sämmtliche Werke. 9. Band. – Wien, In Anton Doll, 1834. - AS? – nincs nyoma.

77. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 12. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. - AS 197 Ex libris van.
78. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 16. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. - AS. Ex libris van.
79. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 17. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. - AS. Ex libris van.
80. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 2. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1836. - AS 176. Ex libris van.
81. Schiller, Friedrich: Friedrich von Schillers sämtliche Werke. 2. Band. Grätz, Joh. Andreas Rienreich, 1834. - AS? Az 1856. évi katalógus alapján a 166. sz. könyv, de nincs nyoma a példányon.
82. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 2. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - AS 1096. Ex libris van.
83. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 4. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - AS 1093. Ex libris van.
84. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 5. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - AS 1094. Ex libris van.
85. Sue, Eugene: Die sieben Todsünden. 5. Pest und Leipzig: Hartleben's Verlags Expedition, 1848. - AS 3147, utolsó oldal. Ex libris van.
86. Sztrókay Elek: Az erődítés tudománya. Buda, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1848. - A címlapon: „Kiss Dénesé 1849”.
87. Toldy, Franz: Handbuch der ungarischen Poesie, oder Auswahl interessanter, chronologisch geordneier Stücke aus den vortrefflichsten ungrischen Dichtern, begleitet mit gedrängten Nachrichten von deren Leben und Schriften; nebst einer einleitenden Geschichte der ungarischen Poesie : einer Sammlung deutscher Übersetzungen ungrischer Gedichte, und einem Verzeichnisse der im Werke vorkommenden weniger gebränchlichen Wörter : Für Jene sowohl, die bereits einige Fortschritte in dieser Sprache gemacht, als für alle Freunde der Literatur im Allgemeinen, und der ungarischen insbesondere. Pesth und Wien, G. Kilian und K. Gerold, 1827. - Bejegyzés: „Kiss Dénesé 1842” a címlap verzőjén.
88. Tudományos Gyűjtemény 5. Pest, Trattner János Könyvnyomdája, 1818.
89. Vauban, Sebastien le Prestre de: Veritable maniere de fortifier. Amsterdam, Chez les Janssons a Waesberge, 1718. - Név a cím-

oldalón. Ugyanitt: „Paul Batáry”. Az előzéken: „Ex libris Bócs [?] Francisci de (...) 1760”.

90. Vega, Georg Freiherrn: Logarithmische-Trigonometrisches Handbuch. Leipzig, Weidmannsche Buchhandlung, 1847. - Név az előzéken.
91. Wagner, D. E.: Geschichte des russischen Reiches von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten. Wien, Buchverlag Bauer, 1810.
92. Wieland, Christoph Martin: C. M. Wielands sämtliche Werke. 16. Band, Peregrinus Proteus. 1. Band. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - AS 989. Ex libris van.
93. Wieland, Christoph Martin: C. M. Wielands sämtliche Werke. 2. Band, Die Abenteuer des Don Sylvio von Rosalva. 2. Theil. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - AS 975. Ex libris van.
94. Wieland, Christoph Martin: C. M. Wielands sämtliche Werke. 25. Band, Vermischte Schriften. Leipzig, Verlag von Georg Joachim Göschen, 1839. - AS 998. Ex libris van.

Kiss Ádám (1795–1838)

1. Hell, Maximilian: Appendix ad ephemerides anni 1775. 1. Wien, Trattner János Könyvnyomdája, 1774. – Bejegyzés az előzéken talán Kiss Ádám, talán Antal. További bejegyzés: Kiss Dénes.
2. Katona Mihály: A Föld mathematica leírása: világ alkotmányával együtt. Komárom, Weinmüllerné Könyvnyomdája, 1814.
3. Pankl Máté: Compendium institutionum physicarum 1. köt. – Buda, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1790.
4. Pankl Máté: Compendium institutionum physicarum 2. köt. – Buda, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda.
5. Tomtsányi Ádám: Institutiones physicae. Pest, Trattner János Könyvnyomdája, 1820. – Bejegyzés az előzéken: „Adami Kiss”.

Kiss Antal

1. Dugonics András: Etelka, egy igen ritka magyar kis-asszony Világos-Váratt, Árpád és Zoltán fejedelmink ideikben. Posonyban és Kassán, Füstkúti Landerer Mihály költségével és betőivel, 1788.

Bejegyzés: „Kiss Antal Beköttetem Komáromban juliy 15-dikén 1875.”

2. Hell, Maximilian: Appendix ad ephemerides anni 1775. 1. Wien, Trattner János Könyvnyomdája, 1774. – Bejegyzés az előzéken talán Kiss Ádám, talán Antal. További bejegyzés: Kiss Dénes.
3. Hell, Maximilian: Elementa arithmeticae numericae et literalis seu algebrae. Wien, Trattner János Könyvnyomdája, 1773. Hell, Maximilian: Elementa arithmeticae numericae et literalis seu algebrae. Wien, Trattner János Könyvnyomdája, 1773. – Bejegyzés az előzéken. További bej.: „Nicolai Laraki 1782”; „Kiss Dénes”.

Kiss József

Handbuch der ungarischen Poesie. 2. Band. In Verbindung mit Julius Fenyéry, herausgegeben von Franz Toldy. Pesth und Wien, In Commission bei G. Kilian und K. Gerold, 1828. – Bejegyzés az előzéken.

Batáry Pál könyvei

1. Manesson Mallet, Allain: Les Travaux de Mars. 1. kötet. Párizs, 1671. – További bejegyzés a címdalon: Kiss Dénes.
2. Horváth János: Elementa matheseos. Tom. 1-2. Tyrnaviae: Typis Collegii Academici Soc. Jesu, 1772-1773. – Név a címdalon.
3. Däzel, G. A.: Anfangsgründe der Goniometrie, oder analytischen Trigonometrie und Polygonometrie, mit Anwendungen auf die land- und Feldmeßkunst. München, Buchverlag Joseph Lindauer, 1800. – „P. Batáry”
4. Landerer, Ferdinand: Gründliche Anleitung Situations-Plane zu zeichnen. Wien, Verlag den Johann Georg Ritter von Möble, 1805. – Név a címdalon. Ugyanitt: „Kiss Dénes”.
5. Hogrewe, I. L.: Praktische Unweisung zum Nivelliren oder Wasserwägen, nach einer in vielen Stücken veränderten und erleichterten Methode, nebst Beschreibung der dazu gehörigen Wasserwege. Hannover, Verlage der Helwingschen Hofbuchhandlung, 1800.
6. Vauban, Sebastien le Prestre de: Veritable maniere de fortifier. Amsterdam : Chez les Janssons a Waesberge, 1718. – Név a cím-

- oldalón. Ugyanitt: „Kiss Dénes”. Az előzéken: „Ex libris Bócs [?] Francisci de (...) 1760”.
7. Maillard, Sebastian von: Anleitung zu dem Entwurf und der Ausführung Schiffbarer Canäle. Pest, Conrad Adolph Hartleben, 1817. – Név a címoldalon.
 8. Beregszászi Nagy Pál: Az építés tudománya azon része, melybenn az építésre teendő költségek számbavevése adódik elő. Debrecen, Tóth Ferentz, 1819. – Név az előzéken.
 9. Der practische Baubeamte. 2. Wien, Ignaz Alberti's Witwe, 1800. – Név a címoldalon.
 10. Der practische Baubeamte. 3. Wien, Ignaz Alberti's Witwe, 1800. – Név a címoldalon.
 11. Rausch, Franz: Elementa architecturae ad structuras oeconomicas applicatae in usum Academiarum per Regnum Hungariae et eidem adnexas provincias. Budae, Typis Regiae Universitatis, 1779.